

Kirkolliskokouksen vuonna 1988 asettaman käsikirjakomitean mietinnön

Perustelut

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon keskushallinto
Sarja A 2001: 2

1. Käsikirjakomitean työskentely

1.1. Välimietinnössä esitetyjä suunnitelmia

Käsikirjakomitea hahmotteli Kirkollisten toimitusten kirjan uudistamistarpeita välimietinnössään »Jumalan kansan juhla» 1992. Siinä todettiin, että toimitusten kirjan uudistamista on arvioitava käsikirjauudistuksen yleisten periaatteiden näkökulmasta.

Välimietinnön mukaan uudistuksen tulee vahvistaa kirkollisten toimitusten jumalanpalvelusluonnetta ja seurakunnan roolia niiden liturgisena subjektina. Toimituskeskusteluja tulee kehittää tästä näkökulmasta. *Virren* asemaa tulee vahvistaa, samoin toimitusten musiikin jumalanpalvelusluonnetta. Komitean mielestä on oltava mahdollisuus siihen, että tärkeimmät kirkolliset toimitukset voidaan liittää jumalanpalvelukseen ja niitä voidaan viettää myös seurakunnan erityisjumalanpalveluksena. *Kastekaavassa* olisi tuotava nykyistä selvemmin esille kirkon jäsenyyden merkitys. Olisi tutkittava myös kastekysymyksen liittämistä toimitukseen. Erityisenä haasteena komitea piti *konfirmaatiojumalanpalveluksen* toteuttamisesta annettavien ohjeiden selkeyttämistä ja mahdollisesti erillisen jumalanpalveluskaavan valmistamista konfirmaatiojumalanpalvelusta varten. *Hautaan siunaamisen* kaavassa komitea piti tärkeänä tekstinluvun ja puheen välisen yhteyden vahvistamista. Hautausjumalanpalveluksen kaava tarvitsee muokkausta kaavan käytön helpottamiseksi. Kaikki *rukoukset* kaipaavat uudistamista, samoin *johdantopuheet*, joiden tehtävää toimituksessa on selkeytettävä. *Vihkimys- ja siunauskaavojen* uudistaminen liittyy kirkon virkarakenteessa mahdollisesti tapahtuviin muutoksiin. *Kirkon vihkimisen* kaava on uudistettava teologisesti ja pastoraalisesti. (Välimietintö 1992, 124–125.)

Komitean hahmottelemat uudistustarpeet eivät ymmärrettävästi olleet kirkollisten toimitusten osalta vielä välimietinnössä kovin selkiintyneitä. Tarkoituksena olikin selvittää asiaa yksityiskohtaisemmin myöhemmässä vaiheessa.

Yleisemmin Kirkollisten toimitusten kirjan uudistamiseen vaikuttivat uuden raamatunkäännöksen käyttöön ottaminen, yleinen kielen kehitys ja jumalanpalvelusuudistuksen yhteydessä tapahtunut liturgisen kulttuurin muutos.

1.2. Komitean työn järjestely

Komitean työ on tapahtunut varsinaisten kokousten lisäksi erityisesti jaostoissa, joita komitea asetti valmistelemaan toimitusten kirja eri osa-alueita.

Kasuaalijaosto

Tapio Leinonen, pj., Suvi-Päivi Koski, Niilo Rauhala ja Riitta Särkiö.

Jaosto on valmistellut osasta I kaavat Kaste (1 A–D), Yksityinen rippi (2) Yksityinen ehtoollinen (3), Kirkon yhteyteen ottaminen (5), Avioliiton solmiminen (6 A ja C), Hautaus (7 A ja C) sekä osasta IV kaavat Avioliittoon vihkimisen vuosipäivänä (27 E) sekä Sairaana luona ja Surussa (28 A–B ja 29 A–E).

Virkajaosto

Fredric Cleve, pj., Yngvill Martola, Pentti Miettinen, Olavi Rimpiläinen ja Seppo Suokunnas. Jaosto on valmistellut osasta II kaavat 8–14.

Siunausjaosto

Reijo Mattila, pj., Suvi-Päivi Koski, Jukka Lehtinen ja Yngvill Martola.

Jaosto on valmistellut osasta II kaavat 15–16, osan III kaavat sekä osasta IV kaavat Elämän arjessa ja juhlassa (27 A–D, F) sekä Seurakunnan juhlapäivinä (30 A–C).

Jumalanpalvelus- ja musiikkijaosto

Kai Vahtola pj., Pentti Miettinen, Johanna Räsänen, Teija Tuukkanen, Hannu Vapaavuori ja Osmo Vatanen. Työskentelyn alkuvaiheessa musiikkijaosto toimi erikseen musiikkisihteeri, sittemmin kirkkoherra, teologian tohtori Hannu Vapaavuoren johdolla, mutta se yhdistettiin myöhemmin jumalanpalvelusjaoston kanssa.

Jaosto on valmistellut osasta I kaavat Kaste seurakunnan jumalanpalveluksessa (1 E), Konfirmaatio (4), Morsiusmessu (6 B) ja Hautausmessu (7 B). Tämän lisäksi jaosto on valmistellut toimitusten kirjan musiikkiin liittyviä kysymyksiä ja osan V aineistoa.

Käännösjaosto

Fredric Cleve, pj., Suvi-Päivi Koski, Yngvill Martola ja Henrik Andersén.

Jaosto huolehtii kaavaehdotusten kääntämisestä ruotsiksi. Käännöstyötä ovat suorittaneet Yngvill Martola ja Pia-Christina Hartman. Käännöstyö jatkuu edelleen.

Komitea on käyttänyt apunaan eri alojen asiantuntijoiden lausuntoja. Pastori Jari Jolkkonen on laatinut selvityksen *Uusin ekumeeninen keskustelu kirkollisista toimituksista*.

Fil. maist. Leena Huttunen on auttanut suomenkielisen kieliasun muokkaamisessa.

Nuotit on piirtänyt diplomilaulaja Hanna Koskinen.

1.3. Komitean keräämä palaute

Ennen vuotta 2000 palautetta kerättiin hiippakunnallisilla kasuaaliseminaareilla papeilta ja kanttoreilta. Palautetta saatiin jonkin verran myös kirkon keskusten työntekijöiltä, teologisen tiedekunnan tutkijoilta ja opettajilta sekä yksityisiltä ihmisiltä. Vuodesta 2000 eteenpäin suoraa palautetta kaikista komitean valmisteilla olevista kaavoista on kerätty internetin kautta. Käsikirjakomitean kaavat ovat olleet luettavissa kirkon kotisivuilla joulukuusta 1999 lähtien.

Palaute hiippakunnallisista kasuaaliseminaareista

Käsikirjakomitean puheenjohtaja Olavi Rimpiläinen ja käsikirjakomitean sihteeri Pentti Miettinen lähettivät dekaanikokoukselle 27.3.1998 päivätyn kirjeen, jossa selvitettiin Kirkollisten toimitusten kirjan uudistamisen peruslähtökohtia sekä ilmaistiin halu järjestää hiippakunnallisia kasuaaliseminaareja vuoden 1998 aikana. Seminaarien tarkoituksena oli kerätä pappien ja kanttoreiden kokemuksia vuoden 1984 Kirkollisten toimitusten kirjasta sekä hahmotella uuden Kirkollisten toimitusten kirjan rakennetta ja sisältöä.

Kasuaaliseminaarien järjestäminen tapahtui Käsikirjakomitean sekä hiippakuntien yhteistyönä. Käsikirjakomitean puolelta järjestelyistä vastasi silloinen komiteansihteeri Johanna Räsänen. Hiippakuntien edustus oli vahva kaikissa seminaareissa. Hiippakunnista yhteistyössä olivat mukana pääsihteerit, hiippakuntakanttorit sekä muut jumalanpalveluselämästä vastaavat henkilöt.

Seminaarien järjestäminen siirtyi pääosin vuodelle 1999. Yksi seminaari pidettiin marraskuussa 1998 ja yhdeksän muuta tammi–toukokuussa 1999. Oulun hiippakunnassa seminaareja pidettiin kolme, Lapuan hiippakunnassa kaksi ja muissa hiippakunnissa yksi. Koska kasuaaliseminaarit siirtyivät vuodelle 1999, jolloin käsikirjakomitealla oli jo muokattuna uusia toimitusten kaavoja, seminaarien painopiste siirtyi komitean uusien kaavojen esittelemiseen sekä palautteen keräämiseen niistä. Kasuaaliseminaareissa käsiteltiin pääasiassa hautaan siunaamisen, kasteen ja avioliittoon vihkimisen kaavoja. Jumalanpalvelusten kirjan ja Evankeliumikirjan uudistamisen yhteydessä järjestettiin laaja kyselylomakekierros, mutta sellaiseen menetelmään työn tässä vaiheessa ei katsottu olevan tarvetta.

Kasuaaliseminaarien osanottajien kutumisesta päättivät hiippakunnat. Kaikkiaan tilaisuuksissa oli noin 500 osanottajaa. Kasuaaliseminaareista kertyi runsaasti kirjattua palautetta, joka käsiteltiin käsikirjakomitean kasuaaliyaostossa. Palautteen perusteella kaavoihin tehtiin muutoksia kesällä 1999.

Seminaareissa saatu palaute koski sekä kaavojen rakennetta että niiden yksittäisiä ratkaisuja, sanamuotoja ja sisältöä. Toimitusten jumalanpalvelusluonteen korostuminen herätti keskustelua, ja puheenvuoroissa mietittiin sitä, mikä tekee toimituksesta jumalanpalveluksen. Kaavojen jumalanpalvelusluonteen lisäämistä pidettiin yleisesti ottaen hyvänä. Toimitusten kaavojen yhtenäisyyttä haluttiin lisätä, ja kaavojen johdantoihin pyydettiin erilaista ohjeistusta (mm. seisomaan nousemisesta). Kaikkien kaavojen osalta keskustelua syntyi paljon toimitusten musiikista. Kaavojen ingressitekstiin kaivattiin selkeää ilmaisua siitä, että toimitusten musiikin tulee olla sopusoinnussa niiden jumalanpalvelusluonteen kanssa. Virsien asemaa haluttiin vahvistaa. Alkusiunaukseen, psalmiin ja teksteihin toivottiin lisäystä siitä, että osiot voidaan myös laulaa. Psalmeihin esitettiin responsorista ja antifonista toteutusvaihtoehtoa. Seminaareissa keskusteltiin laajemmin myös musiikin teologiasta ja toimitusten musiikista. Eräissä seminaareissa hiippakuntakanttorit käyttivät puheenvuoron kirkollisten toimitusten ja jumalanpalvelusten musiikista (mm. Oulun, Mikkelin, Tampereen, Helsingin ja Lapuan hiippakunnissa).

Kasteen kaavan osalta keskustelua herättivät etenkin kasteesta annettavat ohjeistukset, rukousten sanamuodot, ristinmerkin paikka sekä evankeliumin ja kastekäskyn paikat. Myös Isä meidän -rukouksen sijainnista ja sen luonteesta sekä nimen kysymisestä keskusteltiin vilkkaasti. Evankeliumin ja kastekäskyn paikkoja esitettiin vaihdettaviksi, Isä meidän -rukousta esitettiin siirrettäväksi kaavan loppupuolelle ja rukousten ja puheiden sanamuotoja toivottiin korjattavan. Lisäksi kasteen »kollehtarukouksesta» haluttiin poistaa esirukousaines.

Seminaareissa annettiin positiivista palautetta esirukousten toteuttamisesta yhdessä seurakuntalaisten kanssa. Tätä osiota pidettiin hyvänä. Myös kasteen kaavaan lisättyä muistolauseen antamisen mahdollisuutta pidettiin hyvänä asiana.

Seminaareissa esitettiin toiveita saada yhdistetty kasteen ja avioliittoon vihkimisen kaava. Myös kasteen ohjeistusta haluttiin saada tarkemmaksi. Psalmin toteutukseen toivottiin saatavan erilaisia vuorolukupsalmeja, jotka tulisi kirjoittaa itse kaavaan. Kasteen rukouksiin ja puheisiin toivottiin lisää elämän arkitodellisuutta, rosoisuutta sekä myös kasteen teologiaa. Rukouksia ja puheita on muokattu seminaarien jälkeen. Myös kasteen teologiaa on selkeytetty ja rukousten lukumäärää lisätty. Seminaareissa ehdotettiin nimen kysymismahdollisuutta kasteen kaavan alkuun. Kastamisen yhteyteen ehdotettiin muutamissa seminaareissa lisää symbolista toimintaa kuten kasteristin antamista ennen kastekynttilää, lapsen pukemista valkoiseen pukuun kasteen jälkeen sekä lapsen nostamista.

Avioliittoon vihkimisen kaavaan toivottiin enemmän jumalanpalvelusluonnetta. Keskusteluissa esitettiin pyyntö myös erillisestä morsiusmessun kaavasta. Avioliittoon vihkimisen kaavasta haluttiin vähentää Jumalasta käytettyjä patriarkaalisia ilmaisuja. Johdanto-osaa pidettiin joissakin seminaareissa liian monikerroksisena ja puhepainotteisena. Psalmin toteutukseen toivottiin saatavan erilaisia vuorolukupsalmeja, jotka tulisi kirjoittaa itse rakenteeseen. Psalmia esitettiin usein pakolliseksi kaavan osaksi. Alkusiunaukseen, psalmiin ja tekstien lukemiseen ehdotettiin mainintaa siitä, että osat voidaan myös laulaa. Päivän rukouksista haluttiin karsia pois esirukousaines. Raamatunlukuun pyydettiin enemmän vaihtoehtoja sekä myös seurakuntalaisten osallistumismahdollisuutta. Kaavassa olevia puheita toivottiin muokattavan, ja niihin esitettiin omaa kappaletta, jossa puhuteltaisiin seurakuntalaisia. Kaavaan vaihtoehtoisena kuuluva morsiusvala haluttiin muuttaa morsiuslupaukseksi. Esirukoukseen esitettiin lisättäväksi mallia, jossa seurakuntalaiset osallistuvat esirukouksen lukemiseen. Virren asemaa haluttiin vahvistaa.

Kasuaaliseminaareissa toivottiin eronneille henkilöille erillistä kaavaa, jossa pappi olisi ensisijaisesti vihkiviranomaisen roolissa. Keskusteluissa toivottiin myös eronneille mutta uudelleen avioliittoon meneville henkilöille suunnattua vihkipuhetta. Seminaareissa pyydettiin lisäksi lyhyttä avioliittoon vihkimisen kaavaa sekä kaavaa, jossa olisivat yhdistettyinä kaste ja avioliittoon vihkiminen. Rukouksia ja tekstivaihtoehtoja toivottiin lisää. Keskustelua herätti sekin, että kaavaan tulisi saada juhlallisuuden lisäksi myös arkisia, vähemmän juhlallisia rukouksia ja tekstivaihtoehtoja.

Avioliittoon vihkimisen kaavan osalta keskustelua synnyttivät edelleen polvistumiset ja seisomaan nousemiset, joihin toivottiin ohjeistusta. Puheenvuoroja käytettiin myös Herran siunauksen luonteesta (kaikille vai vihittävälle), avioliiton vahvistamissanoista (julistaa vai vahvistaa), prosessimahdollisuudesta vihkimisen alussa sekä vihkikynttilöiden käytöstä avioliittoon vihkimisessä.

Hautaan siunaamisen kaavan osalta keskustelua syntyi paljon mm. kukkalaitteiden laskemisesta. Keskusteluissa ilmeni, että kukkien laskemisesta on seurakunnissa runsaasti vaihtelevaa käytäntöä. Jonkinlaisen ohjeistuksen saamista tähän pidettiin kuitenkin tärkeänä. Ohjeistusta toivottiin myös mm. musiikin valintaan, kulkuejärjestykseen, haudalla toimimiseen, tuhkan siunaamiseen sekä tilanteeseen, jossa vainaja siunataan poissaolevana.

Hautaan siunaamisen kaavaan toivottiin lisättäväksi valinnaisena osana vuorotervehdys. Johdantosanoja pidettiin hyvinä. Rukouksiin toivottiin lisää vaihtoehtoja. Kaavassa olleita

johdantosanoja, psalmeja, rukouksia, tekstivaihtoehtoja ja puheita sekä kaavan rakennetta kokonaisuudessaan pidettiin hyvinä. Hautaan siunaamisen kaavan sanaosaan oli otettu mukaan vaihtoehdoksi vanhasta käsikirjasta raamatunlukupainotteinen osio (tekstejä katoavaisuudesta, valmistautumisesta kuolemaan, kristityn toivosta ja ikuisesta elämästä). Tätä ratkaisua pidettiin onnistuneena. Kasuaaliseminaareissa toivottiin uskontunnustuksen lisäämistä hautaan siunaamisen kaavaan. Osallistujat keskustelivat paljon myös siunaamissanoista, joihin toivottiin muutamia vaihtoehtoja, myös lapselle sopivia. Pidettiin tärkeänä sitä, että vanhat siunaussanat säilyvät uuden käännöksen rinnalla.

Muiden yhteistyötahojen palaute

Käsikirjakomitean sihteeri lähetti kirkkohallituksen työntekijöille sähköpostiviestin 12.3.1999, jossa kerrottiin uusista toimitusten kaavoista ja tarjottiin mahdollisuus antaa niistä palautetta. Palautetta uusista kaavoista saatiin mm. Kirkon kasvatusasiain keskukselta, Kirkon lähetystyön keskukselta, Kirkon Ulkomaanavusta ja Kirkon sairaalasielunhoidon keskukselta. Helsingin yliopiston henkilökunnalle lähetettiin samanlainen viesti 12.3.1999. Jotkut yliopiston opettajat ja tutkijat antoivat kaavoista palautetta. Käsikirjakomitea sai käyttöönsä myös aineiston, jossa oli 120 seurakuntalaisen antama palaute kirkollisista toimituksista. Aineisto saatiin käytännöllisen teologian laitokselta, ja se oli kerätty sanoma- ja aikakauslehdissä julkaistun ilmoituksen perusteella. Komitealle annettiin myös kasteen kaavasta saatu palaute, joka oli kerätty piispa Eero Huovisen järjestämästä seminaarista. Siinä kirkkoherrat keskittyivät kasteen teologiaan ja kasteen kaavoihin eri vuosisadoilta. Seminaarissa käsiteltiin myös käsikirjakomitean laatimaa uutta kasteen kaavaa.

Internetin kautta saatu palaute

Toimitusten kirjan kaavat ovat olleet esillä internetissä kirkon kotisivuilla joulukuusta 1999 lähtien. Asiasta informoitiin eri yhteyksissä jo vuoden 1999 aikana. Lisäksi Kirkon tiedotuskeskus teki asiasta tiedotteen 14.12.1999. Siinä pyydettiin palautetta uusista kirkollisten toimitusten kaavoista toukokuuhun 2000 saakka.

Ensimmäiset palautteet uusista kaavoista tulivat käsikirjakomitean sihteerille Timo Komulaiselle 15.12.1999. Yksittäisiä palautteita internetin kautta on 12.4.2001 mennessä tullut kaikkiaan 182, mikä osoittaa, että tätä uutta mahdollisuutta on käytetty runsaasti. Näistä monet käsittelivät useita eri kaavoja tai yksittäisen kaavan eri kohtia. Saatu palaute on tullut lähinnä papeilta ja kanttoreilta, ja se on käsitelty käsikirjakomitean kokouksissa sekä komitean eri jaostoissa.

Kaikki komitean saama palaute on tullut tahoilta, joilla on paljon kokemusta kirkollisten toimitusten toteuttamisesta, ja palaute on auttanut komiteaa toimitusten kaavojen hahmottamisessa.

2. Kirkollisten toimitusten kirjan uudistamisen vaiheita

Ensimmäinen Suomea varten painettu toimitusten kirja oli *Manuale Aboense*, joka ilmestyi uskonpuhdistuksen kynnyksellä vuonna 1522. Se oli papin käsikirja, joka sisälsi keskiaikaisen perinteen mukaan kaavat kastetoimitusta, avioliittoon vihkimistä, sairaan ehtoollista, viimeistä voitelua ja hautausta sekä eräitä siunaustoimituksia ja sakramentaalioita varten.

Uskonpuhdistuksen jälkeen oli käytössä joitakin käsikirjoituksen asteelle jääneitä toimituskaavoja, kunnes Mikael Agricola julkaisi vuonna 1549 käsikirjan nimellä *Käsikirja Castesta ja muista Christikunnan Menoista*.

Agricolan käsikirjaan sisältyivät seuraavat kaavat: kaste ja hätäkasteen vahvistaminen (Cotona Castettu in Lasten Christimisest), avioliittoon vihkiminen ja lapsen syntymän jälkeen tapahtuva kirkottaminen, sairaskäynti sekä ruumiin vihkiminen ja hautaaminen. Lisäksi siinä oli kaava tilanteeseen ennen mestausta ja kappale, joka sisälsi erilaisia sielunhoidollisia tekstejä. Käsikirjassa oli myös lyhyt Kristuksen elämänvaiheiden kuvaus.

Agricola käytti käsikirjansa lähteinä keskiaikaisen tradition lisäksi Ruotsin uskonpuhdistajan Olaus Petrin käsikirjaa, jonka viimeinen painos ilmestyi vuonna 1548. Hän käytti myös Lutherin tekstejä ja muuta saksalaista materiaalia.

Agricolan jälkeen kirkollisia toimituksia koskevia ohjeita annettiin vuoden 1571 kirkkojärjestyksessä ja vuonna 1593 pidetyssä Upsalan kokouksessa. Nämä muutokset toteutettiin vuoden 1614 käsikirjassa, joka sisälsi sekä jumalanpalveluksen että kirkollisten toimitusten kaavat. Käsikirjan alussa olivat kasteen ja hätäkasteen vahvistamisen kaavat, sen jälkeen seurasi jumalanpalvelus ja loput kirkollisista toimituksista sekä viimeisenä litania ja muut erilaiset esirukoukset (Litaniast ja julki rucouxista). Tämä rakenne säilyi vuoden 1693 (suomeksi 1694) käsikirjassa, jota sisällöllisestikin oli uudistettu varsin vähän.

Vuoden 1693/4 käsikirja oli Suomessa voimassa miltei kaksisataa vuotta. 1800-luvun uudistuspyrkimysten tuloksena hyväksyttiin uusi käsikirja Suomen toisessa yleisessä kirkolliskokouksessa vuonna 1886. Siinä perinteinen järjestys muuttui niin, että käsikirjan alussa oli jumalanpalveluksen kaava ja sen jälkeen seurasivat kirkolliset toimitukset. Uusina kaavoina käsikirjaan tulivat kirkon ja hautausmaan vihkimisen kaavat sekä piispan virkaan asettamisen, saarnavirkaan vihkimisen ja kirkkoherran virkaan asettamisen kaavat.

Vuoden 1913 käsikirja oli pääasiassa edeltäjänsä tarkistettu laitos. Vuonna 1933 kirkollisten toimitusten osuutta kirkkokäsikirjassa täydennettiin uskonnonvapauslain johdosta tarpeellisiksi tulleilla kaavoilla. Lukuun *Kasteesta* lisättiin kaava *Täysi-ikäisen mihinkään uskonnolliseen yhdyskuntaan kuulumattomien kasteesta* ja lukuun *Evangelis-luterilaisen kirkon yhteyteen ottamisesta* kaava *Miten kirkosta eronnut otetaan takaisin kirkon yhteyteen*.

Vuonna 1943 alkanut kirkkokäsikirjan uudistustyö johti käsikirjan rakenteen muuttumiseen. Vuonna 1963 hyväksyttiin jumalanpalvelusten kirjasta erillinen *Kirkollisten toimitusten kirja*. Myös toimitusten kirjan sisältö muuttui edelliseen verrattuna. Tällöin jäivät pois kaavat yleisestä ripistä, julkisyntiin vajonneiden erityisestä ripistä ja kiitosrukous lapsensyntyneiden

puolesta. Uusina kaavoina tulivat mukaan yksityinen rippi, lehtorin virkaan asettaminen, lähetyssaarnaajaksi vihkiminen (joka sisälsi myös naislähettien ja muiden maallikoiden siunaamisen lähetystyöhön ja lähetystyöntekijän matkaan siunaamisen), diakoniksi ja diakonissaksi vihkiminen (johon sisältyi esirukous erilaisiin palvelutehtäviin valmistautuneiden puolesta) ja kanttori-urkurin ja seurakunnan muiden työntekijöiden virkaan siunaaminen.

Kirkollisten toimitusten kirjan uudistamista hallitsi Agricolasta lähtien pyrkimys kaavojen lyhentämiseen ja yksinkertaistamiseen. Tämä näkyi erityisesti kastekaavassa, jossa oli runsaasti symboliikkaa. Tämän suuntainen kehitys jatkui aina vuoden 1963 Kirkollisten toimitusten kirjaan asti, minkä jälkeen tapahtui käänne. Kun kirkolliset toimitukset oli pitkään koettu papin tavanomaisiksi tehtäviksi, niissä alettiin 1970-luvulla nähdä uusia mahdollisuuksia kirkon työssä. Tämä näkökulman muutos tuntui kansainvälisessä kehityksessä ja heijastui jo vuoden 1984 toimitusten kirjan uudistustyöhön.

Vuonna 1973 asetettu käsikirjakomitea oli perehtynyt laajasti länsimaisiin liturgisiin lähteisiin ja sen myötä oman kirkkomme liturgiseen perinteeseen. Se otti huomioon myös parhailaan Saksan, Pohjoismaiden ja Pohjois-Amerikan luterilaisissa kirkoissa tapahtuneen liturgisen uudistustyön. Komitea tarkasteli kirkollisia toimituksia koko ihmiseen kohdistuvana hengellisenä aktina, jossa painotus ei ole vain älyllinen vaan myös tunteeseen ja uskonnolliseen tajuun vetoava. Komitea katsoi, että kirkollisen toimituksen avulla yksityinen seurakunnan jäsen voidaan aktivoida, niin että hän olisi mukana osallistujana eikä vain ulkopuolisena tarkkailijana. Komitea kiinnitti huomiota toimituksen sanoman rinnalla sen visuaaliseen puoleen ja pyrki saamaan kaavat liturgisesti aikaisempaa rikkaammiksi. Kirkon hengellisessä työssä toimivien identiteettiä haluttiin vahvistaa ehdottamalla, että heidät vihitään tehtäviinsä. (Perustelut 1980, 6.)

Piispainkokous ja kirkolliskokous eivät yhtyneet kaikkiin komitean muutosehdotuksiin. Erityisesti tämä koski komitean ehdotusta henkilövihkimyksiksi. Muilta osin uudistusehdotuksen peruslinjaukset kuitenkin säilyivät.

Vuoden 1984 käsikirja säilyi rakenteeltaan edellisen kaltaisena. Toimitusten jumalanpalvelusluonteen vahvistumisesta kertoo se, että avioliittoon vihkimisen ja hautausjumalanpalveluksen kaavojen yhteydessä annetaan ohjeet myös ehtoollisen viettämiseksi näissä toimituksissa. Uutta aineistoa on osastossa 5. *Sairaan luona käynti*. Se sisältää ripin ja ehtoollisen lisäksi rukoukset sairaan ja kuolevan puolesta. Komitea oli ehdottanut myös sairaan voitelun liittämistä tähän yhteyteen. Se jäi kuitenkin pois toimitusten kirjasta, koska kirkolliskokouskäsittelyssä se ei saanut tuekseen riittävää yksimielisyyttä. Syksyllä 1985 piispainkokous antoi sairaan voitelusta erikseen ohjeet. Uutta aineistoa on myös hautaan siunaamisen edelle sijoitettu osasto 8. *Rukoushetkiä surussa*. Nämä rukoushetket liittyvät kuoleman ja surun kohtaamiseen. Hautaukseen liittyvänä uutena kaavana tuli mukaan *Maahan kätkemisen kaava*. Piispan virkaan vihkimisen kaavan otsikko muuttui otsikoksi *Piispan vihkiminen virkaan*, lehtorin virkaan asettamisen lisäksi tuli kaava *Lehtorin vihkiminen virkaan*. Kanttorin lisäksi nuorisotyön ohjaajat saivat oman virkaan siunaamisen kaavan. Uutena tuli mukaan myös seurakunnan luottamushenkilöiden siunaaminen tehtävään. Lähetyssaarnaajaksi vihkiminen vaihtui lähetystyöhön siunaamiseksi. Viimeiseksi toimitusten kirjan kaavaksi tuli uusi *Kodin siunaamisen kaava*.

3. Yleisperustelut

3.1. Teologisia painotuksia

Jumalanpalvelusten kirjan uudistamisen yhteydessä esitetyt teologiset perustelut ovat se pohja, jolta komitea on jatkanut työtään valmistellessaan Kirkollisten toimitusten kirjan uudistamista.

Kasuaalitoimitusten niin kuin jumalanpalveluksenkin perimmäisenä tarkoituksena on välittää ihmiselle yhteys Jumalaan ja osallisuus hänen pelastustekoihinsa. Tämä tapahtuu kunkin toimituksen luonteen mukaisesti ja ihmiselämän asettamien ehtojen puitteissa. Tätä ajatellen toimitusten trinitaarinen lähtökohta ja niiden kontekstuaalinen toteutus ovat ne keskeiset teologiset painotukset, jotka ovat ohjanneet komitean työtä.

Kysymyksessä trinitaarisuudesta komitea on jumalanpalvelusta käsittelevässä mietinnössään liittynyt erityisesti ajatukseen, jonka Luther on muotoillut Isossa katekismuksessaan: »Isä antaa meille koko luomakunnan, Kristus koko työnsä ja Pyhä Henki kaikki lahjansa.» Tämä ajatus juontaa juurensa jo vanhan kirkon ajalta. Sen mukaan jumalanpalveluksen koko luonne määräytyy Jumalan itsensä antavasta rakkaudesta käsin. Jumalanpalveluksessa hän antaa itsensä meille kokonaan tueksemme ja avuksemme. (Perustelut 1997, 41–42.) Kolmiyhteinen Jumala vaikuttaa seurakunnan keskellä luomiensa asioiden, aineellisten ja näkyvien merkkien kautta. (Palvelkaa Herraa iloiten, Jumalanpalveluksen opas 2000, 190.) Tämä ajatus on pohjana myös kirkollisissa toimituksissa.

Trinitaarisesta lähtökohdasta avautuu kasuaalioihin pelastusopillinen näköala ja samalla näköala luomisen teologiaan. Tämä on kirkollisten toimitusten kannalta hyvin merkittävää. Luomisen teologia ohjaa kirkkoa ottamaan kasuaalitoimitusten yhteydessä huomioon koko ihmisen ja sen kontekstin, missä hän elää. Näkökulma laajenee näin yksilökeskeisestä ajattelu- ja toimintatavasta yhteisölliseksi. Tällä on myös pastoraalinen merkitys.

Kontekstuaalisuus merkitsee kasuaalioiden tarkastelua ei vain kirkon vaan myös sen jäsenten kannalta. Luotuna olentona ihminen etsii yhteyttä Jumalaan erityisesti elämän käännekohdissa. Näin tapahtuu perinteisissä kasuaalioissa. Hän tuntee myös kiitollisuutta luomisen lahjoista ja haluaa jättää elämänsä Jumalan siunauksen varaan. Näin tapahtuu siunaustoimituksissa ja rukoushetkissä.

Komitea käsitteli jumalanpalvelusmietinnössään laajasti kysymystä kontekstuaalisuudesta lähtökohdanaan Luterilaisen Maailmanliiton Nairobien raportti vuodelta 1996. Sen mukaan kirkon on otettava huomioon jumalanpalveluksen kulttuurista riippumaton olemus ja sisältö (jumalanpalveluksen transkulttuurisuus), mutta samalla ne paikalliset olosuhteet, joissa jumalanpalvelusta vietetään. Esikuvana ja valtuutuksena jumalanpalveluksen kontekstualisoinnille on Kristuksen lihaksi tulon salaisuus. Inkarnaatio ohjaa kirkkoa ottamaan vakavasti se elämäntilanne, missä ihminen elää, mutta se asettaa yksittäisen kulttuurin arvojen ja mallien käyttöön ottamiselle myös rajansa. Sen, mitä ympäröivästä kulttuurista käytetään rakennusaineena jumalanpalveluksessa, tulisi olla sopuinnassa evankeliumin kanssa. (Perustelut 1997, 51–52.) Tämä koskee myös kirkollisia toimituksia.

Nämä toimitukset vahvistavat ihmisen suhdetta kolmiyhteiseen Jumalaan ja ruokkivat hänen uskoaan. Kontekstuaalisuuden teemaa erityisesti kirkollisissa toimituksissa on käsitelty lisää Luterilaisen Maailmanliiton Chicagon raportissa Baptism and Rites of Life Passage (Kaste ja siirtymäriitit) vuodelta 1998.

Kontekstuaalisuuteen liittyy myös ajatus seurakunnasta liturgisena subjektina. Keskeisenä käsitteenä on tällöin seurakunnan osallistuminen eli partisipaatio. Tämä näkökohta on ollut vahvasti esillä komitean hahmotellessa uudenlaista jumalanpalveluskulttuuria.

Jumalanpalvelusuudistuksen tapaan myös kasuaalitoimituksissa on pyrkimyksenä vähentää toimitusten pappiskeskeisyyttä ja antaa seurakuntalaisille tilaa toimitusten valmistelussa ja toteutuksessa. Samalla toimitusten dialogista luonnetta vahvistetaan. Piispainkokous kiinnitti tähän huomion jo Kirkollisten toimitusten oppaassa vuodelta 1990.

Oleellinen osa seurakuntalaisten osallistumisen lisäämistä kirkollisissa toimituksissa ovat toimituskeskustelut. Ne ovatkin lisääntyneet, ja niitä pidetään nykyisin jo oleellisena osana toimitusten pastoraalista toteutusta. Uuden jumalanpalveluskulttuurin mukaisesti seurakuntalaisille annetaan myös kasuaalitoimituksissa mahdollisuus lukea raamatuntekstejä sekä valmistella ja toteuttaa esirukouksia.

3.2. Kirkolliset toimitukset osana seurakunnan elämää

Kirkolliset toimitukset ovat suurelle osalle kirkon jäsenistä tärkein yksittäinen syy kirkkoon kuulumiseen. Näin todetaan kirkon nelivuotiskertomuksessa 1996–1999. Tämä kokemus on tullut esiin kaikissa viimeaikaisissa kyselytutkimuksissa. Kasteet, konfirmaatiot, avioliittoon vihkimiset ja hautaan siunaamiset tuovat kirkon jumalanpalveluselämän yhteyteen vuosittain keskimäärin jokaisen suomalaisen. Toimituksiin osallistuu moni sellainen, jota muu seurakunnan toiminta ei kiinnosta. Nelivuotiskertomuksen mukaan suomalaiset ovat erittäin tyytyväisiä siihen, miten kirkolliset toimitukset hoidetaan. Kirkolliset toimitukset ovat nykysuomalaiselle kirkon varsinainen »tavamerkki», joka luo vahvasti mielikuvaa koko kirkosta. Tämä kirkollisten toimitusten merkittävyys tuo erityistä painoa niiden uudistamiselle.

Kirkolliset toimitukset jäsenetään osaksi seurakunnan jumalanpalveluselämää (Välimietintö 1992, 99, 124). Tämä piirre on ollut havaittavissa myös muiden kirkkojen viimeaikaisissa uudistuksissa. Yhteys jumalanpalvelukseen näkyy erityisesti toimitusten rakenteessa. Ne pohjautuvat yleensä sanajumalanpalvelukseen, mutta monet niistä voidaan toteuttaa myös messun rakenteen mukaisesti. Siunaamistoimitusten pohjana on rukoushetkien rakenne. Kaavat on kirjoitettu auki Jumalanpalvelusten kirjan (2000) tapaan siten, että niitä voidaan toteuttaa rikkaasti tai pelkistetymin.

Uusi Jumalanpalvelusten kirja painottaa seurakunnan yhteisvastuuta jumalanpalvelusten toteuttamisessa. »Messun luonteeseen kuuluu, että se valmistellaan ja toteutetaan yhdessä.» (Jumalanpalvelusten kirja s. 11.) Tämä pätee myös kirkollisissa toimituksissa. Niiden hyvä toteuttaminen edellyttää vuorovaikutusta seurakuntalaisten ja työntekijöiden välillä. Toimituskeskustelut ovat tässä suhteessa ensiarvoisen tärkeitä. Kaavojen rubriikeissa painotetaan tätä asiaa. Olisi tärkeää, että mahdollisuus toimituskeskustelujen hyvään toteuttamiseen otettaisiin huomioon myös laadittaessa pappien työnjakoa

3.3. Aineiston jaottelu

Käsikirjan sisältö on vaihdellut vuosisatojen kuluessa, kuten edellä on kuvattu (luku 2). Perinteisesti se on sisältänyt papin suorittamia kasuaalioita. 1600-luvulta lähtien käsikirja sisälsi sekä jumalanpalveluksen että kasuaaliat. 1800-luvulla mukaan tuli myös piispan suorittamia toimituksia. Vuonna 1963 toimitukset julkaistiin taas vanhan perinteen mukaan omana kirjanaan, jonka nimi oli *Kirkolliset toimitukset*. Se sisälsi sekä papin että piispan suorittamia toimituksia. Viimeisimpään Kirkollisten toimitusten kirjaan (1984) on tullut aineistoa, jota myös seurakunnan maallikkojäsenet voivat käyttää (Rukous sairaan puolesta, Rukous kuolevan puolesta ja Rukoushetkiä surussa). Kodin siunaamisen kaava edustaa puolestaan perinteistä siunaamisaineistoa.

Kehitys osoittaa, että Kirkollisten toimitusten kirjaan on tullut mukaan entistä enemmän sellaista aineistoa, jota siihen ei ole perinteisesti kuulunut mutta jolle seurakunnan elämässä on ollut tarvetta. Lisääntyvä tarve on käynyt ilmi myös palautteesta, jota komitea on saanut työskentelynsä aikana. Toimitusten kirjaan sisällytettävä aineisto on lisääntynyt siinä määrin, että komitea on päätenyt ryhmittelemään sen aikaisemmista käsikirjoista poiketen viiteen osaan. Näistä I ja II osaan sisältyvät ne kirkolliset toimitukset, joita tarkoitetaan kirkkojärjestyksessä (KJ 2: 1). Osissa III ja IV on aineistoa, jota sisältyi 1800-luvulla Evankeliumikirjan yhteydessä julkaistuun Rukouskirjaan. Nämä rukoukset liittyivät ihmisen arkielämän eri vaiheisiin.

Osa I Kasuaalitoimitukset sisältää perinteisen käsikirja-aineiston. Siihen kuuluvat toimitukset johtaa pääasiassa pappi.

Osa II Vihkimiset, virkaan asettamiset ja tehtävään siunaamiset ovat pääasiassa piispan tehtäväalueeseen kuuluvia toimituksia (KJ 18: 1).

Osa III Siunaamistoimituksia sisältää aineistoa, jota edellisessä käsikirjassa edusti Kodin siunaamisen kaava. Sen lisäksi ehdotetaan nyt lukuisia uusia kaavoja.

Osa IV Rukoushetkiä sisältää aineistoa, jota edellisessä käsikirjassa oli kaavoissa Sairaan luona käynti ja Rukoushetkiä surussa. Myös tämäntyyppisiä kaavoja ehdotetaan nyt lisättäviksi.

Osa V Lauluja kirkollisiin toimituksiin sisältää osiin I–IV liittyvää musiikillista aineistoa.

Osissa III ja IV on runsaasti eri tilanteita varten auki kirjoitettuja kaavoja. Komitea on päätenyt tähän ratkaisuun käytännön syistä. Osassa III on lisäksi Siunaamisen kaava (17), jota voidaan soveltaa muihin vastaaviin tilanteisiin.

Osien sisällä on käytetty samaa merkitsemistapaa kuin nykyisen toimitusten kirjan kasteosassa. Samaan ryhmään kuuluvat toimitukset otsikoidaan kirjaimilla A, B jne.

Edellä kuvattu toimitusten kirjan jaottelu auttaa hahmottamaan kirjan aineistoa. Samalla se antaa myös mahdollisuuden julkaista osia eri niteinä. Osien I sekä III–V aineistoa voidaan sisällyttää myös virsikirjan liiteosaan, mikä lisää aineiston käyttömahdollisuuksia. Tämä ei ole mahdollista, elleivät osat III–V sisälly Kirkollisten toimitusten kirjaan.

3.4. Toimitusten kieli

Kysymys uskonnollisesta kielestä on erittäin ajankohtainen kaikkien kirkkojen liturgisessa uudistustyössä. Kieli muuttuu aikaisempaa nopeammin. Eräänä ongelmana on kielen jakaantuminen eri alakulttuurien mukaan niin voimakkaasti, että kielellisten ilmaisujen yhtenäiset merkitykset hajoavat subjektiivisten tulkintojen moninaisuuteen. Ekumeenisessa keskustelussa on korostettu, että kirkkojen jumalanpalveluskielen yhteisenä lähtökohtana voisi olla Raamatun kielikuvien käyttäminen ja vahvistaminen.

Komitea on käsitellyt aikaisemmissa mietinnöissään laajasti kysymystä jumalanpalveluksen kielestä (Välimietintö 1992, 130–144, Perustelut 1997, 63–75). Näissä mietinnöissä jumalanpalveluksen kieltä on kuvattu ennen muuta vuorovaikutuksen kieleksi. Kristillisen jumalanpalveluskielen vaikuttavuus perustuu Raamatun sanaan. Sen vastaanottamisessa ihminen ei ole pelkkä objekti, vaan hän on aktiivinen osallistuja. (Perustelut 1997, 65.)

Mietinnöissä on korostettu myös kielen uudistamisen merkitystä, jotta se täyttäisi tehtävänsä ja sillä olisi liittymäkohtia ihmisten elämään. Kristilliset käsitteet eivät säily elävinä, jos niitä ei yhdistetä kunkin aikakauden ihmisten kokemusmaailmaan eikä ilmaista ajanmukaisella kielellä. (Perustelut 1997, 65–66.)

Komitea on käsitellyt myös kysymystä kielen inklusiivisuudesta ja eksklusiivisuudesta. Kieli joko sisällyttää kaikki kuulijat mukaan tai jättää osan ulkopuolelle. (Perustelut 1997, 75.) Tämä on erityisen tärkeä kysymys juuri kirkollisissa toimituksissa. Eksklusiivisuus liittyy erilaisten sisäpiirien käyttämään kieleen, joka ei avaudu muille tilaisuudessa mukana oleville. Komitean omaksuman linjan mukaan myös toimitusten kirjan kielen uudistamisessa on pyritty mahdollisimman pitkälle noudattamaan kollektiivisuuden ja inklusiivisuuden periaatteita, jotta toimitukset olisivat ymmärrettäviä.

Esimerkkinä pyrkimyksestä inklusiiviseen kielenkäyttöön voidaan mainita katkelma Kirkon yhteyteen ottamisen kaavan puheesta (kaava 5, kohta 8): »Olemme kokoontuneet Jumalan eteen, koska sinä, NN, tahdot tulla kirkkomme yhteyteen. Iloitsemme tästä päätöksestä. Haluamme toivottaa sinut tervetulleeksi, niin kuin perheenjäsen toivotetaan tervetulleeksi kotiin. Seurakunta on perhe, jossa erilaiset ihmiset elävät yhdessä taivaalliseen Isäänsä turvaten. Jokaisella on siinä oma paikkansa ja tehtävänsä.»

Rukoushetkessä Läheisen haudalla (kaava 29 E, kohta 6) rukous on muutettu minä-muodosta me-muotoon kollektiivisuuden kokemuksen saamiseksi.

Monissa kielissä eksklusiivisuuden ongelma tulee esiin mm. sukupuoleen viittaavien sanojen käytössä. Tätä on jouduttu pohtimaan laadittaessa komitean ruotsinkielistä mietintöä.

Myös sananjulistuksen ja liturgisen symboliikan välisen tasapainon löytäminen on kirkkojen liturgisessa uudistustyössä koettu tärkeäksi. Sitä mukaa kuin ihmisten tietämys kristinuskon sisällöstä on ohentunut, julistuksen ja opetuksen merkitys on korostunut. Toisaalta nyky-yhteiskunnan informaatiotulva on suhteellistanut sanallisen julistuksen mahdollisuuksia ja pakottanut kirkkoja etsimään myös sanattoman julistuksen keinoja, joihin kuuluvat erilaiset liturgiset symbolit.

Komitea käsitteli kysymystä liturgisista symboleista laajasti välimietinnössään (Välimietintö 1992, 144–147). Siinä todetaan, että symbolit kuuluvat liturgian ja uskon olemukseen. Jo nykyisessä Kirkollisten toimitusten kirjassa on lisätty symbolien käyttöä aikaisempiin toimitusten kirjoihin verrattuna, ja tämä kehitys jatkuu komitean ehdotuksessa.

3.5. Toimitusten musiikki

Kirkollisten toimitusten musiikkia koskevissa ratkaisuissa käsikirjakomitea liittyy pääosin Jumalanpalvelusten kirjan musiikin uudistusperiaatteisiin. Näitä ovat muun muassa musiikin näkeminen kolmiyhteisen Jumalan pelastavan läsnäolon pohjalta ihmiselle annettuna lahjana, joka kantaa mukanaan Jumalan ja hänen nimensä kunnioittamista ja rakastamista. Musiikin avulla, Raamatussa ilmoitetun uuden laulun välityksellä, punoutuvat yhteen avunpyyntö, ylistys ja Jumalan tekojen julistaminen. Samalla musiikki on ihmisen mielen syvien tuntojen – ilon, surun ja yhteyden kokemisen – kieli ja tulkki.

Tämä musiikin sisältölähtöisyyden periaate on tärkeä myös kirkollisten toimitusten musiikissa. Musiikki on sopusoinnussa sen asian kanssa, mitä se ilmaisee ja välittää. Tällöin otetaan huomioon myös ihmisen elämäntilanne sekä koko kulloistakin yhteisöä koskevat tunnot ja kokemukset. Samoilta merkityksille voidaan myös joustavasti etsiä erilaisia musiikillisia muotoja. Musiikin keinoin on mahdollista korostaa sisältöön liittyviä sävyjä ja ilmentää näin esimerkiksi eri toimitusten pastoraalisia painoituksia (esim. hautaan siunaamisen sävyissä surua, kaipausta, lohdutusta tai turvallisuutta).

Kirkollisten toimitusten musiikillisessa ilmaisussa ja musiikin sijoittumisessa kaavan kulkuun liitytään Jumalanpalvelusten kirjan ratkaisuihin. Virsilaulu on vahvasti esillä. Komitea on esittänyt virsiehdotuksia erityisesti niihin toimituksiin, jotka voi johtaa myös seurakuntalainen. Virren korvaavissa vaihtoehdoissa tulee ilmi musiikillisen vaihtelevuuden periaate. Jumalanpalveluskaavoista tutuksi tulleita ilmaisumuotoja (esim. siunaus ja vuorotervehdys) käytetään monissa toimitusten kaavoissa.

Kaikkea kirkollisten toimitusten musiikillista suunnittelua ja toteuttamista koskee ohjeiston maininta siitä, että »musiikin valinnassa tulee ottaa huomioon toimituksen jumalanpalvelusluonne». Toimitusten musiikin valinnassa tulee näin ollen ottaa huomioon se, että Jumalan ilmoitus on monipuolisesti esillä, samoin kuin se, että etsitään aitoja ilmaisumuotoja seurakunnan rukoukselle, kiitokselle ja ylistykselle.

4. Yksityiskohtaiset perustelut

4.1. Kasuaalitoimitukset (1–7)

Nimitystä *kasuaalitoimitukset* ei ole tähän mennessä käsikirjoissa käytetty. Sillä on kuitenkin muissa yhteyksissä kuvattu niitä toimituksia, jotka sisältyvät tähän toimitusten kirjan osaan. Nimi tulee latinan kielen tapahtumaa (*casus*) merkitsevästä sanasta. Näille toimituksille on ominaista, että ne tapahtuvat ihmisen elämän käännekohtissa. Koska niille on vaikea löytää sopivaa suomenkielistä ilmaisua, komitea on päätenyt nimeen kasuaalitoimitukset. Vastaava nimi tunnetaan myös muissa kielissä.

4.1.1. Kaste

Yleistä

Kaste on keskeisin kirkollisista toimituksista. Tämä johtuu luonnollisesti siitä, että kaste on sakramentti. Muita toimituksia voidaan tarkastella suhteessa siihen.

1900-luvun jälkipuoliskolla on kansainvälisesti katsoen virinnyt uusi kiinnostus kasteteologiaan ja kasteen liturgiseen toteutukseen. Kirkot ovat löytäneet uudella tavalla kasteen merkityksen. Tähän ovat vaikuttaneet niin ekumeeniset, teologiset kuin sosiologiset syyt. Selvin esimerkki tästä keskustelusta on vuonna 1982 KMN:n Faith & Order -komission asiakirja »Baptism, Eucharist and Ministry» (BEM). Se on ekumeenisen keskustelun keskeisimpiä asiakirjoja ja on toiminut omalta osaltaan myös kasteesta käydyn keskustelun vauhdittajana. Myöhempi kommuunio-ekkesiologian painotus on entisestään jatkanut kasteen merkityksen pohtimista.

Kansainvälisessä keskustelussa on pohdittu mm. kysymystä, pitäisikö aikuisille ja lapsille olla oma kastekaavansa vai pelkästään yksi kaava. Erityisesti läntisissä kirkoissa on pohdittu kasteen ja konfirmaation suhdetta. Kysymys kasteen yhteisöllisestä luonteesta on koettu tärkeäksi, samoin kasteen jumalanpalvelusluonteen korostaminen.

Perinteiseen luterilaiseen uskonkäsitykseen kuuluu erityisen vahva kasteoppi. Sen mukaan kaste on Kristuksen asettama ja säättämä. Kaste lahjoittaa vapautumisen kuoleman ja pahan vallasta, syntien anteeksiantamisen, Jumalan armon, Kristuksen ja kaikki hänen tekonsa sekä Pyhän Hengen ja kaikki hänen lahjansa. Pyhän Hengen lahjoja ovat erityisesti uudestisyntyminen, oman uskon saaminen, kirkon yhteyteen ottaminen sekä iankaikkinen elämä. »Kaste antaa niin ylenpalttisen runsaasti, että heikko luonto sitä ajatellessaan alkaa väkisinkin epäillä, onko tämä totta.» (Iso Katekismus.) Kasteeseen sisältyy myös usko ja eettinen korostus: kasteen oikea käyttö edellyttää kastetulta uskoa ja kilvoitusta, uskon hedelmiä ja hyviä tekoja.

Kasteeseen liittyviä kaavoja on kaikkiaan viisi. *Hätäkaste* ja *Hätäkasteen vahvistaminen* on erotettu omiksi kaavoikseen, koska niissä on kysymys eri tapahtumista. Aikuisen kaste on otsikoitu nimellä *Nuoren ja aikuisen kaste*, koska suuri osa tämän kaavan mukaan kastettavista on rippikoulunuoria. Ohjeet kasteen liittämistä jumalanpalvelukseen sisältyivät

aikaisemmin Jumalanpalvelusten kirjaan, mutta nyt ne ovat kirkolliskokouksen periaateratkaisun mukaisesti toimitusten kirjassa.

Lapsen kaste (A)

Kastekaavan rakenne vaihtelee yksityiskohdissaan eri kirkoissa. Meidän kirkkomme kastekaavan pohjana on ollut Lutherin Taufbüchlein. Eräät muutokset nykyiseen kaavaan verrattuna johtuvat siitä, että komitean ehdotus noudattaa yleisesti valitun linjan mukaisesti sanajumalanpalveluksen rakennetta.

Sanajumalanpalveluksen rakenteen mukaisesti kussakin toimituksessa on neljä osaa. Johdanto-osaan (I) sisältyvät alkusiunauksen lisäksi lyhyet johdantosanat, psalmi, jolle esitetään erilaisia toteutusvaihtoehtoja, sekä päivän rukousta vastaava toimituksen kollehta. Sana-osa (II) sisältää lukukappaleet, evankeliumin ja puheen. Osa III sisältää kunkin toimituksen erityisosan (Kastaminen jne.) sekä yhteisen esirukouksen ja Isä meidän -rukouksen. Päätös-osa (IV) sisältää siunauksen. Virret ja muu musiikki sijoitetaan toimitukseen jumalanpalveluksen tapaan.

Kastetoimitus hahmotetaan edellä kuvatun rakenteen mukaisesti. Tämä on vaikuttanut erityisesti kastekäskyyn, ristinmerkin ja Isä meidän -rukouksen paikan vaihtumiseen. Kastekäsky on siirtynyt toimituksen erityisosaan *Kastaminen*, kasteen toimittamisen edelle. Näin on haluttu korostaa, että kaste perustuu Kristuksen käskyyn. Ristinmerkki on sijoitettu johdanto-osan loppuun, ja sen yhteyteen on liitetty abrenuntiaation jäännös, joka vanhastaan on ollut uskontunnustuksen edellä. Nämä mielletään kaavassa kasteen valmistaviksi toimiksi. Isä meidän -rukous on siirretty sanajumalanpalveluksen tapaan esirukouksen jälkeen.

Kohdan 5 rukous on perinteinen kastekollehta, ja se vastaa sanajumalanpalveluksen päivän rukousta. Rukouksessa on kollehdan luonteen mukaisesti pyritty lyhyesti tuomaan esiin kasteen sisältö ja pyyntö, että kasteen lahjat tulisivat kastettavan lapsen osaksi. Kasteen merkitys on kuitenkin niin rikas, että sitä ei voi kokonaisuudessaan sisällyttää yhteen rukoukseen. Vaarana on, että rukouksesta tulee liian massiivinen. Myös kastetilanteet poikkeavat toisistaan. Tästä syystä komitea on päättänyt ehdottamaan seitsemää rukousvaihtoehtoa. Nykyisen kaavan rukouksista mukana on ainoastaan toinen vaihtoehto (rukous 4), sekin muokattuna, mutta rukousten aiheita on käytetty uusien rukousten laatimisessa.

Ristinmerkki ehdotetaan vanhan käytännön mukaan tehtäväksi *otsaan* ja rintaan. Ristinmerkkiä seuraavan abrenuntiaation kuulumista kastekaavan pakollisiin osiin korostetaan ohjeella: *pappi jatkaa*. Tämän osan sanontaa on tiivistetty ja selkeytetty.

Raamatuntekstien käyttöä ja vaihtoehtoja on lisätty. Kohtaan 7 on otettu keskeisiä kasteeseen liittyviä tekstejä. Tekstinlukijana voi toimia joku kastetoimitukseen osallistuvista. Evankeliumin lukee ensisijaisesti pappi.

Toimituksen puhe pidetään evankeliumin jälkeen. Tämän toivotaan vahvistavan puheen liittymistä tekstiin. Näin ehdotetaan myös muissa toimituksissa. Ensisijainen vaihtoehto on papin vapaa puhe, mutta myös valmiita puhevaihtoehtoja voidaan käyttää. Vapaan puheen

hahmottamiseksi on annettu teemoja, joita puheessa tulisi käyttää, jotta kasteen sisältö tulisi siinä selkeästi esiin. Puheen (kohta 10) rubriikissa on esitetty mahdollisuus, että pappi voi yhdessä vanhempien kanssa valita lapselle raamatunlauseen, jota käsitellään puheessa ja joka kirjoitetaan kastetodistukseen. Tämä idea on peräisin Saksan evankelisen kirkon kastekaavasta. Johdanto-osaan on sijoitettu jumalanpalveluksen tapaan johdantosanat (kohta 3), joissa tilaisuuden luonne kuvataan lyhyesti.

Kastetoimitusten dialogista luonnetta on pyritty vahvistamaan kysymyksillä. Kohtaan 12 ehdotetaan otettavaksi perinteinen kastekysymys sekä nykyisessäkin toimitusten kirjassa oleva kristillistä kasvatusta koskeva kysymys. Nämä voidaan kuitenkin korvata kehotuksella.

Kysymys nimen lausumisesta kastetoimituksessa on herättänyt vilkasta keskustelua, ja komitea on saanut siitä paljon palautetta. On haluttu korostaa sitä, että kaste ei ole pelkkä nimenantotilaisuus. Tästä syystä on esitetty, että nimi lausuttaisiin jo heti toimituksen alussa. Komitea toteaa kuitenkin, että nimen lausuminen on vanhastaan ollut keskeinen osa kastetoimitusta. Nimellä on kasteen yhteydessä suuri symboliarvo ja sen lausuminen liittyy kasteen sanomaan. Nimeä on perinteisesti kysytty useammassakin kohdassa kastetoimitusta, viimeksi aina juuri ennen kastetta. Kohdassa 14 esitetään vapaaehtoisena osiona nimen kysymistä. Kysymyksen muoto ilmaisee, että vanhemmat itse ovat valinneet nimen. Kysymyksen vaihtoehtona on nimen toteaminen.

Kastetta seuraavaan kätenpäällepanemiseen voivat papin ja kummien lisäksi osallistua myös vanhemmat. Tämä lienee jo nyt yleinen käytäntö. Kätenpäällepanemiseen sisältyy kaksi näkökohtaa. Se kuvaa toisaalta yhteiseen papputeen erottamista, toisaalta siunauksen välittämistä. Kummit ja vanhemmat edustavat sen yhteydessä seurakuntaa ja Jumalan kansaa, jonka yhteyteen lapsi kasteessa otetaan.

Kätenpäällepanemisen jälkeen ehdotetaan kasteen sisältöä havainnollistavia symbolisia toimia, jotka kuuluvat toimituksen vapaaehtoiseen osuuteen. Aluksi on kastepukuun pukeminen. Varhaiskirkossa kastepuku (kastealba) on puettu vasta kastamisen jälkeen. Tällöin sen merkitys korostuu parhaiten. Koska tähän tapaan sisältyy lapsikasteessa kuitenkin käytännön vaikeus, kastepuku voi olla lapsen yllä koko toimituksen ajan. Silloinkin pappi voi lausua kastamisen jälkeen kastepukuun liittyvän raamatunlauseen. Kastekynttilän antaminen on tuttu nykyisestä toimitusten kirjasta. Lapsen syliin ottamisella ilmaistaan tervetuloitovotus seurakunnan jäseneksi.

Yhteisen esirukouksen alkuun on mahdollista liittää kodinsiunaamisrukous nykyisen kastekaavan tapaan. Rukouksen sisältö liittyy Kodin siunaamisen kaavaan. Esirukousvaihtoehdot 1–3 on muokattu nykyisen kaavan rukouksista. Vaihtoehdon 4 toteutukseen voivat osallistua myös kastetun läheiset. Rukousvaihtoehtoa 5 voidaan käyttää mm. sairaalassa toimitettavassa kasteessa.

Hätäkaste (B), Hätäkasteen vahvistaminen (C)

Kaavojen nimistä syntyy helposti mielikuva, että hätäkasteessa ei ole kysymys todellisesta kasteesta. Ruotsissa ja Saksassa on tästä syystä luovuttu näistä nimistä (Dop i krissituation, Taufe in Notfällen/Danksagung für Taufe in Notfällen). Komitea ei kuitenkaan ole löytänyt

osuvampaa kielellistä ilmaisua.

Toimitukset on erotettu omiksi kaavoikseen. Hätkasteen vahvistamisen kaavaan on kirjoitettu auki vain ne kohdat, jotka poikkeavat Lapsen kasteen kaavasta.

Nuoren ja aikuisen kaste (D)

Lapsen kasteen kaavan yhteydessä esitetyt periaatteet sopivat myös tähän kaavaan. Muutokset kaavassa johtuvat erilaisesta kastetilanteesta. Kastettava vastaa itse kastetoimituksessa esitettyyn kysymykseen.

Kaste seurakunnan jumalanpalveluksessa (E)

Kasteesta käydyssä kansainvälisessä keskustelussa on korostettu kasteen yhteisöllistä luonnetta, joka näkyy vahvimmin siinä, että kaste toimitetaan yhteisessä jumalanpalveluksessa. Tästä syystä muissa kirkoissa kasteet yleensä toimitetaan jumalanpalveluksen yhteydessä tai ainakin kirkkotilassa.

Meidän kirkossamme on toisenlainen kastekäytäntö. Vuosina 1996–1999 yli kaksi kolmesta kasteesta toimitettiin kotona. Kotikasteissa oli läsnä keskimäärin 18 henkeä. Se mielletään yhteisölliseksi tapahtumaksi, jossa kastetoimitukseen osallistujat muodostavat kasteseurakunnan. On kuitenkin tarjottava mahdollisuuksia toimittaa kasteita myös jumalanpalveluksen yhteydessä.

Komitean antama materiaali ja ohjeet tähtäävät siihen, että kaste voidaan luontevasti liittää seurakunnan erimuotoisiin jumalanpalveluksiin.

Kastekaavoista A ja D poiketen kastevesi voidaan kaataa kastemaljaan välittömästi ennen kastekäskyn lukemista, ja siinä yhteydessä voidaan lukea rukous.

4.1.2. Yksityinen rippi

Kaava noudattaa nykyisen toimitusten kirjan kaavan rakennetta. Alkuun on kuitenkin lisätty Alkusiunaus (kohta 2) ja loppuun Siunaus (kohta 6). Ripin vastaanottaminen on mahdollista siihen sopivassa paikassa, sen mukaan kuin ripin vastaanottaja ja ripittäytyvä siitä sopivat. Komitea mainitsee kaavan ingressissä kuitenkin ensimmäisenä vaihtoehtona kirkon ja haluaa näin korostaa synninpäästön julistamisen (absolutio) erityisluonnetta verrattuna muuhun sielunhoidolliseen keskusteluun.

Synnintunnustusvaihtoehtoja on lisätty. Psalmi 51 on jätetty pois. Vaihtoehdot 3–5 ovat Jumalanpalvelusten kirjasta.

Myös synninpäästöjä on nykyistä enemmän. Vaihtoehdot 1 ja 2 ovat nykyisestä toimitusten kirjasta. Ensimmäisen vaihtoehdon sanontaa on tiivistetty. Vaihtoehdot 3 ja 4 ovat Jumalanpalvelusten kirjasta.

4.1.3. Yksityinen ehtoollinen

Kirkko on aina kiinnittänyt erityistä huomiota sairaiden sielunhoitoon. Chicagon raportissa vuodelta 1998 korostetaan voimakkaasti sairaan siunaamisen merkitystä seurakunnan elämässä. Sairaana siunaamisessa kirkko rukoilee Kristuksen ja Pyhän Hengen lohduttavaa läsnäoloa niille, jotka kärsivät vakavista sairauksista. Nämä sairaudet ovat luonteeltaan sellaisia, että ne koettelevat uskoa ja eristävät ihmisen yhteiskunnasta, jopa seurakuntayhteydestä. Sairaana siunaaminen on toimitus, jossa raamatunluvulla ja rukouksilla ilmaistaan Kristuksen kantama huoli sairaista ja rohkaistaan uskomaan hänen kuolemaansa ja ylösnousemukseensa. Sairaana siunaamisen toimitukset on tarkoitettu ensisijaisesti ehdyttämään koko ihmistä ja rohkaistamaan yhteisöä rukoilemaan sairaudesta (fyysisestä tai psyykkisestä) paranemisen puolesta. Raportissa todetaan edelleen, että öljyllä voitelemineen, kätenpäällepanemineen ja uskon rukous ovat sairaana siunaamisen keskeiset elementit. Sairaana siunaamisen toimituksia kantaa pitkä apostolinen traditio (Mark. 6: 13; 16: 17–18; Jaak. 5: 14–15). Ne ovat kulttuurirajat ylittäviä toimituksia, koska ne ovat säilyneet varhaiskirkon ajoilta asti. Ehtoollinen on keskeinen ilmaus siitä huolenpidosta, jota seurakunta osoittaa sairasta jäsentään kohtaan.

Nykyisessä toimitusten kirjassa on oma osasto (5), jonka nimenä on Sairaana luona käynti. Se sisältää ripin, ehtoollisen, rukouksen sairaana puolesta ja rukouksen kuolevan puolesta. Nämä samat ainekset sisältyvät myös tähän komitean ehdotukseen. Sen rakenteesta kuitenkin seuraa, että kaavat on sijoitettu toimitusten kirjan eri osiin.

Ehtoollinen sijoittuu kasuaalitoimitusten osaan. Sen nimeksi ehdotetaan Yksityinen ehtoollinen. Jos sairas haluaa pelkästään ripittäytyä, voidaan käyttää yksityisen ripin kaavaa. Jos hän haluaa nauttia ehtoollisen, rippi kuuluu luonnollisesti tähän yhteyteen. Yksityisen ehtoollisen tarpeeseen voi olla muitakin syitä kuin sairaus. Myös tästä syystä kaavan nimeen ehdotetaan muutosta. Muut rukoukset on sijoitettu osaan IV, kohtaan Sairaana luona (28).

Yksityisen ehtoollisen kaava rakentuu viikkomessun pohjalle. Ripissä on käytetty yksityisen ripin kaavan aineistoa, yhteisessä esirukouksessa (kohta 9) taas on käytetty Jumalanpalvelusten kirjan aineistoa. Kiitosrukouksen (kohta 16) ensimmäinen vaihtoehto on muokattu nykyisen toimitusten kirjan kaavan pohjalta, toinen on Jumalanpalvelusten kirjasta.

Kaavan ingressissä mainitaan, että kaavan rukouksia ja tekstejä voidaan käyttää myös silloin, kun vietetään ehtoollisjumalanpalvelusta sairaalassa tai vanhainkodissa. Muutoin suositellaan käytettäväksi viikkomessun kaavaa.

4.1.4. Konfirmaatio

Yleistä

Konfirmaatiota voidaan tarkastella luterilaisen teologian pohjalta kahdesta näkökulmasta. Se liittyy toisaalta kasteeseen, toisaalta luomisen teologiaan. Kaste ei tarvitse luterilaisen käsityksen mukaan vahvistamista, mutta kastettu tarvitsee jatkuvaa muistutusta kasteen armosta ja vahvistusta uskonelämän hoitamiseen eli kilvoitukseen. Konfirmaatio tapahtuu ajankohtana, jolloin kastettu nuori pyrkii jäsentämään uskoaan aikuistuvan ihmisen todellisuuteen. Konfirmaatio vahvistaa häntä tässä kasvussa.

Konfirmaatioon on kirkkomme perinteen mukaan kuulunut kolme perustekijää: kuulustelu, uskontunnustus ja esirukous. Näihin on eri aikoina liittynyt kullekin aikakaudelle ominaisia piirteitä. 1900-luvulla on ollut ominaista aktin subjektiivisen puolen heikkeneminen. Konfirmaatio on yhä enemmän muuttunut seurakunnalliseksi siunaustoimitukseksi, ja sen hallitsevaksi piirteeksi on tullut esirukous. Kyseiset kolme elementtiä on haluttu kuitenkin säilyttää, mutta ennen muuta on korostunut toimituksen rukous- ja siunausluonne. On painotettu myös konfirmaation ja ehtoolliselle valmistautumisen yhteenkuuluvuutta. Jotta konfirmoitavien ehtoollisyhteys muun seurakunnan kanssa selvästi korostuisi, konfirmaatio pitäisi liittää mieluummin seurakunnan yhteiseen jumalanpalvelukseen.

Konfirmaation kehittämisessä on kirkossamme sovellettu muista luterilaisista kirkoista saatuja virikkeitä. Keskeinen kysymys käydyssä keskustelussa on ollut subjektiivisen ja objektiivisen painotuksen oikea suhde konfirmaatiossa. Toinen konfirmaatiokeskustelua hallinnut kysymys on ollut irrottautuminen täysi-ikäisyysriitin mielikuvista ja jatkuvan uskonelämässä kasvamisen ajatuksen korostaminen.

Viime vuosikymmenien aikana käydyssä keskustelussa on painotettu seuraavia asioita:

- Kasteen pelastava (soteriologinen) merkitys tulee ilmaista konfirmaatiossa mahdollisimman selkeästi. Kaste ei tarvitse sakramenttina vahvistusta, mutta kastettu tarvitsee.
- Konfirmaatio on nähtävä osana kirkon kasteopetuksen kokonaisuutta, ei sen päätöksenä. Kastettua autetaan konfirmaatiossa jäsentämään uskoaan aikuistuvan ihmisen todellisuuteen.
- Konfirmaation suhde ehtoolliseen vaatii selventämistä. Luterilaisen perinteen mukaan ensi kertaa ehtoolliselle tulevia on erityisellä tavalla valmistettava ehtoollisella käyntiin. Tämä valmistaminen on liittynyt kirkossamme konfirmaatio-opetukseen, ja konfirmaatio on koettu yleiseksi ehtoollisoikeuden myöntämisjuhlaaksi. Teologiselta kannalta katsoen kuitenkin vain kaste on ehtoollisella käynnin edellytys, ei konfirmaatio. Siksi lasten pääsy ehtoolliselle on muuttanut myös meidän kirkossamme konfirmaation asemaa suhteessa ehtoolliseen. Kirkon on johdatettava kokonaiskatekumenaatin puitteissa lapsia ja nuoria sanan ja sakramenttien oikeaan käyttöön sekä seurakunnan elämään. Konfirmaatio-opetuksen erityisenä tehtävänä tässä kokonaisuudessa on nuorten valmistaminen ehtoollisella käyntiin joko ensimmäistä kertaa tai jatkamaan jo alkanutta osallistumista ehtoollisen sakramenttiin.
- Konfirmaation suhde kasteopetukseen on perinteisesti ollut vahva. Tämän tulisi tavalla tai toisella näkyä konfirmaatiossa, vaikka perinteisestä kuulustelusta on luovuttu.
- Konfirmaatio on ollut myös tiettyjen kirkko-oikeudellisten oikeuksien saamisen edellytys. Niiden julistamisesta konfirmaatiossa on pyritty luopumaan ja samalla välttämään ajatusta täysivaltaisen seurakunnan jäsenyyden saamisesta. Sen sijaan konfirmaatio-opetuksessa on

pyrityt painottamaan seurakunnan jäsenyyden merkitystä ja nuoren osallistumista seurakunnan elämään. Tämän tulisi näkyä selvästi myös konfirmaatiomessussa nuorten aktiivisena osallistumisena messun suunnitteluun ja toteutukseen.

– Konfirmaatiossa annettavia lupauksia on pyritty karsimaan ja korostamaan konfirmaation siunaus- ja esirukousluonnetta. Konfirmaatiossa katsotaan sekä menneeseen että tulevaan. Siinä muistetaan kasteessa saatuja lahjoja, mutta samalla nuorta ihmistä rohkaistaan ja vahvistetaan toteuttamaan elämässään kristityn kutsumusta.

Konfirmaation kaava

Konfirmaation kaavan lähtökohtana on kaste ja kastetun vahvistaminen elämään kristittyinä. Tässä hän tarvitsee siunausta ja seurakunnan esirukousta.

Komitean ehdotuksessa konfirmaatio liitetään selkeästi seurakunnan yhteiseen jumalanpalvelukseen. Se on mahdollista toteuttaa myös viikkomessun yhteydessä. Kaavan ingressissä painotetaan, että messu tulisi valmistella yhdessä rippikoululaisten kanssa. Tämä korostaa konfirmaation ja seurakuntayhteyden merkitystä

Uskontunnustuksen jälkeisessä kysymyksessä korostetaan Jumalan armon ja avun ensisijaista merkitystä kristityn elämässä. Kysymys voidaan korvata samansisältöisellä kehoituksella. Kysymykseen voidaan liittää havainnollistavana tapahtumana konfirmoitavien vyöttäminen. Tämä on toimituksessa uusi symboli, jolla halutaan välittää nuorelle kokemus siitä turvasta, mikä hänellä on Jumalassa ja Jumalan antamassa »taisteluvälineissä» elämän keskellä.

Kummien mukana olo siunaamisessa vahvistaa toimituksen liittymistä kasteeseen ja korostaa kummin tehtävän merkitystä.

Aikuisen konfirmaatio

Aikuisen kasteeseen ja myös Kirkon yhteyteen ottamisen kaavaan sisältyvät konfirmaation keskeiset elementit: tunnustus, siunaus ja esirukous. Aikuinen, joka on aikaisemmin kastettu, voi halutessaan tulla kuitenkin myös konfirmoiduksi. Tämä vahvistaa häntä elämään kristittyinä. Komitea toteaa kaavan ingressissä, että aikuista konfirmoidessa kaavaa käytetään soveltuvin osin. Tämä mahdollisuus on tarpeen myös siksi, että kirkkojärjestyksessä konfirmaatio on kummiuden ja seurakunnallisen vaalikelpoisuuden edellytys.

4.1.5. Kirkon yhteyteen ottaminen

Tätä kaavaa käytetään, kun muussa kristillisessä kirkossa tai yhteisössä kastettu ja säädetyn iän täyttänyt henkilö, joka ei aikaisemmin ole kuulunut evankelis-luterilaiseen kirkkoon, otetaan kirkon jäseneksi. Kirkkojärjestyksen mukaan tällainen henkilö tunnustaa kirkon uskon saatuaan sitä ennen tarpeellista opetusta (KJ 1: 3). Tätä kaavaa voidaan käyttää soveltuvin osin myös aikaisemmin evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuuluneen henkilön uudelleen kirkon jäseneksi ottamisen yhteydessä.

Kaava on tervetuloitovotus kirkkoon liittyvälle, ja tämä luonne säilyttää kaavan puheita ja

rukouksia. Pohjana on sanajumalanpalveluksen kaava, jota on kuitenkin tiivistetty. Synnintunnustuksen paikalla on psalmi. Kirkon yhteyteen ottaminen tapahtuu uskonnontunnustuksen jälkeen.

4.1.6. Avioliiton solmiminen

Yleistä

Pappi toimii avioliittoon vihkimisessä sekä seurakunnan edustajana että vihkijäviranomaisena. Tämä käytäntö on peräisin yhtenäiskulttuurin ajoilta ja on koettu maassamme toimivaksi järjestykseksi. Suurin osa avioliiton solmivista kirkon jäsenistä vihitään edelleen kirkollisen järjestyksen mukaan. Se, että pappi toimii sekä avioliiton lain mukaisena vahvistajana että sen kirkollisena siunaajana tuo vihkikaavaan kuitenkin tietyn jännitteen.

Teologiselta kannalta avioliiton solmiminen kuuluu maallisen järjestyksen piiriin, ja siitä säädetään yleisessä laissa. Luther liittyi avioliittokäsityksessään varhaiskirkon ajatteluun ja korosti, että avioliitto syntyy varsinaisesti puolisoitten keskinäisellä sopimuksella. »Ich bin dein und Du bist mein. Das ist die Ehe.» Tämän periaatteen mukaisesti kirkollisella vihkimisellä, joka merkitsi kihlauksessa jo solmitun liiton toteamista ja vahvistamista, ei ollut oikeudellista merkitystä. Silti se oli Lutherin mielestä hyvä kristillinen tapa, joka teki avioliiton julkiseksi. Hän laati myös vihkikaavan (Traubüchlein 1529) sekä puhui avioliitosta Jumalan säätämänä järjestyksenä, jolle oli annettava erityinen arvo. Avioliitto perustuu Lutherin mukaan luomisjärjestykseen. Sillä on tukenaan Jumalan sana, ja näin avioliitto on samalla kertaa sekä »maallinen että hengellinen sääty».

Chicagon raportissa (1998) avioliittoon vihkimistä tarkastellaan sekä transkulttuurisena että paikalliseen kulttuuriin sidottuna kontekstuaalisena prosessina. Sen mukaan kristilliselle avioliittoon vihkimiselle tunnusomaisia piirteitä ovat Jumalan sanan julistaminen avioliiton solmimisen yhteydessä ja Jumalan siunauksen pyytäminen avioparille ja heidän kodilleen. Sen sijaan tavat, joilla avioliiton solmimisen prosessi muutoin ilmaistaan, ovat kulttuuriin sidottuja. Niiden soveltuvuus ilmaisemaan kristillistä avioliitonäkemyistä on arvioitava erikseen.

Kristillisellä avioliittoon vihkimisellä on raportin mukaan myös vastakulttuurisia ulottuvuuksia. Avioliittoon vihkimistä tarkastellaan erityisesti kasteen näkökulmasta. On tärkeää, että vihkitoimitus ilmentää ja puolustaa avioliiton solmivien osapuolten tasa-arvoa kastettuina. Kummin osapuolen on annettava oikeus myöntyä vapaasti avioliittoon, eikä kumpaakaan saa kohdella ikään kuin »omaisuutena». Avioliitto sinänsä ei saa olla mikään arvon mitta. Kaste antaa kaikille läsnäolijoille yhteisen arvon ja kutsumuksen. Avioliitto tulee nähdä yhtenä inhimillisenä mahdollisuutena elää todeksi kastetun kutsumusta. Kasteen antama arvo ja valtuutus tulevat hyvin esille silloin, kun avioliiton solmimiseen liittyy ehtoollisen vietto.

Komitean pyrkimyksenä on ollut avioliittoon vihkimisen siunaus- ja esirukousluonteen vahvistaminen.

Toimitusten kirjan *Avioliiton solmiminen* sisältää kolme kaavaa: *Avioliittoon vihkiminen (A)*, *Morsiusmessu (B)* ja *Avioliiton siunaaminen (C)*.

Avioliittoon vihkimisen kaava vastaa voimassa olevan toimitusten kirjan kaavaa A. Nykyisen toimitusten kirjan kaava B ehdotetaan poistettavaksi. Komitean mielestä kirkollinen vihkiminen on suoritettava samojen periaatteiden mukaan kaikille siihen oikeutetuille ja sitä pyytävälle seurakuntalaisille. Toimitusta voidaan sen sijaan haluttaessa lyhentää jättämällä sisennetyt osat pois.

Morsiusmessun kaava on uusi. Nykyisessä toimitusten kirjassa annetaan ohjeet vihkimiseen, jonka yhteydessä vietetään ehtoollista. Tätä mahdollisuutta on jossain määrin käytettykin. Morsiusmessun kaavan toivotaan helpottavan vihkimisen toteuttamista messuna, mikä on ikivanha tapa. Ehtoollisen vietto vihkimisen yhteydessä korostaa avioliittoa kastettujen kristittyjen yhteytenä ja kutsumuksena.

Avioliiton siunaamisen kaavan käyttötarkoitus on laajentunut. Se ei ole pelkästään siviiliviranomaisen edessä solmitun avioliiton siunaamista varten. Sitä voidaan käyttää myös silloin, kun avioliitto on solmittu muun kristillisen kirkon järjestyksen mukaan ja kun liitolle halutaan siunaus myös meidän kirkkomme perinteen mukaisesti.

Avioliittoon vihkiminen (A)

Avioliittoon vihkimisen kaava rakentuu sanajumalanpalveluksen pohjalle kuten kastekaavakin. Johdannon uusia osia ovat johdantosanat ja päivän rukousta muistuttava vihkikollehta (kohta 5). Johdantosanat lausutaan yleensä vapaasti, mutta kaavassa on kolme esimerkkivaihtoehtoa. Vihkikollehtoja on kuusi. Niissä kiitetään avioliiton lahjasta ja pyydetään siunausta vihkiparille, joka antaa avioliittolupauksen ja viettää häätjuhlaa.

Raamatun sanan osuutta on pyritty lisäämään. Sanaosaan on sijoitettu sekä lukukappale että evankeliumi. Lukukappale on sisennettynä osana vapaaehtoinen, mutta sen toteuttaminen on suositeltavaa, sillä se sopii luontevasti jonkun häävieraan luettavaksi. Evankeliumin lukemisessa menetellään samalla tavalla kuin messussa. Puheen hahmottamiseksi on annettu luettelo aiheista, joita siinä voidaan käsitellä. Lisäksi on kaksi valmista puhevaihtoehtoa.

Vihkikysymyksiin on tehty vain kielellinen tarkistus. Sormusrukousta on muokattu niin kielellisesti kuin sisällöllisesti. Sormuslupausta on muokattu kielellisesti, ja siihen on valittu ilmaisu »hyvinä ja pahoina päivinä» lähinnä ilmaisun havainnollisuuden takia. Ilmaisun *aviopuolisoiksi julistaminen* on muutettu *avioliiton vahvistamiseksi*. Komitean mielestä tämä ilmaisu vastaa paremmin avioliittolain tarkoittamaa avioliiton laillisuuden toteuttamista. Alkuperäinen termi *vahvistaa* muuttui termiksi *julistaa* vasta vuoden 1963 toimitusten kirjassa silloisen avioliittolain vaikutuksesta.

Avioliiton vahvistamisen sanamuoto »sillä valtuutuksella, joka minulle on uskottu, vahvistan teidän liittonne [Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen]» ilmaisee, että pappi toimii vihkiessään sekä vihkiäsviranomaisena että Jumalan ja hänen seurakuntansa palvelijana. Vahvistamista seuraa *siunaaminen*, joka on kirkollisen avioliittoon vihkimisen erityinen

sisältö. Vihityt ottavat siunauksen vastaan lausumalla aamenen.

Esirukoukset on kielellisesti muokattu. Nykyisten rukousten lisäksi ehdotetaan rukousta nro 4, jonka toteutukseen hääväki voi osallistua. Herran rukouksesta voidaan käyttää myös sen ekumeenista sanamuotoa.

Vihkitoimituksen musiikista todetaan kaavan ingressissä, että sen valinnassa tulee ottaa huomioon toimituksen jumalanpalvelusluonne. Musiikista on vaikea antaa tarkkoja ohjeita, ja siitä syystä onkin tärkeää tarvittaessa neuvotella siitä kanttorin kanssa. Virren käytölle on kaavassa annettu neljä mahdollista paikkaa. Kohdassa 14 (vihkivirsi) on mahdollista käyttää myös vihkilauluja osastosta Lauluja kirkollisiin toimituksiin.

Morsiusmessu (B)

Komitea ehdottaa toimitukselle perinteistä nimeä tietäen hyvin, että nimi on aikanaan korostanut messun merkitystä erityisesti morsiamen kannalta. On ollut kuitenkin vaikea löytää luontevampaa nimeä toimitukselle, jossa vihkitoimitus liittyy messuun.

Morsiusmessu seuraa pääosin viikkomessun kaavaa. Johdantomusiikki on tilaisuuden luonteesta johtuen toimituksen sisentämätön osa. Kohdassa 5 on mahdollisuus psalmin käytölle.

Sanaosassa luetaan sekä lukukappale että evankeliumi.

Osa *vihkiminen* sijoittuu uskontunnustuksen jälkeen. Se seuraa Avioliittoon vihkimisen kaavan vastaavaa osaa. Yhteiseen esirukoukseen on kaavassa kaksi esimerkkivaihtoehtoa. Ohjeessa todetaan kuitenkin, että esirukous voidaan messun tapaan valmistella yhdessä seurakuntalaisten kanssa ja että myös Avioliittoon vihkimisen kaavassa olevia rukouksia voidaan käyttää.

Ehtoollisosassa on oma prefaation päätösvaihtoehto. Kiitosrukousta (kohta 26) ei voi korvata esirukoustyypisellä kiitosrukouksella, koska esirukous on osa vihkimistä. Päätösmusiikki on tilaisuuden luonteesta johtuen kaavan sisentämätön osa.

Avioliiton siunaaminen (C)

Avioliiton siunaaminen seuraa rakenteeltaan pienen rukoushetken kaavaa. Siinä korostuu aviopuolisoiden siunaaminen. Kysymyksiä, jotka on jo esitetty vihkimisen yhteydessä, ei enää toisteta.

4.1.7. Hautaus

Yleistä

Hautaus on perinteisesti muodostunut useiden tapahtumien sarjasta. Niihin ovat kuuluneet tilaisuudet kuoleman kohdattua, hautaukseen liittyvät toimet sekä vainajan jälkimuiston vietto. Chicagon raportissa todetaan, että kristilliset hautausmenot saattavat päätökseen kasteessa alkaneen matkan Jumalan luo (transitus; Joh. 13: 1). Hautaan siunaamisen päivä on poisnukkuneen syntymäpäivä (dies natalis), koska tällöin juhlietaan hänen syntymäänsä ikuiseen elämään. Samalla lohdutetaan surevia Raamatun sanoilla sekä kristillisen yhteisön tuella.

Tämä prosessinomaisuus on otettu huomioon jo nykyisen toimitusten kirjan kaavoissa 8–10. Niihin kuuluvat rukoushetket surussa, hautaan siunaaminen ja maahan kätkeminen. Komitean ehdotuksessa tätä piirrettä hautaamisessa pyritään entisestään vahvistamaan.

Kastettu kristitty jätetään hautauksessa Jumalan haltuun odottamaan ylösnousemuksen päivää. Ylösnousemususkon tulee näin sävyttää kristillistä hautausta. Mutta hautaus on samalla luonteeltaan pastoraalinen. Seurakunta tukee surevia omaisia ja auttaa heitä jäämään surussaan Jumalan huolenpitoon. Tähän hautauksen pastoraaliseen puoleen kuuluu myös rukous.

Rukouksen aihepiiriä käsiteltiin perusteellisesti nykyisen toimitusten kirjan hyväksymisen yhteydessä käsikirjavalioikunnan mietinnössä nro 1/1984. Mietinnössä todetaan, että hautaukseen liittyvä kuolleiden muistaminen (commemoratio mortuorum) on ollut teologisesti ongelmaton kaikissa kirkoissa. Sen sijaan rukoukseen kuolleiden puolesta (oratio pro mortuis) on protestanttisissa kirkoissa suhtauduttu pidättyvästi. Valiokunta kuitenkin toteaa, etteivät tunnustuskirjamme kiellä kuolleiden puolesta rukoilemista vaan torjuvat siihen liittyvät väärinkäytökset erityisesti ehtoollisen yhteydessä. Uskonpuhdistuksen kannanotto kuolleiden puolesta rukoilemiseen on siis määräytynyt seuraavasti: sitä ei ole käsketty Raamatussa, mutta se on Raamatun kantavien ajatusten kanssa yhdensuuntainen. Seurakunta pyytää turvallisesti poisnukkuneelle vanhurskasten osaa noudattaen tällöin apostolin kehotusta: »Älkää olko mistään huolissanne, vaan saattakaa aina se, mitä tarvitsette, rukoillen, anoen ja kiittäen Jumalan tietoon.» (Fil. 4: 6.) Rukous kuolleen puolesta on pastoraalisen näkökulman mukaisesti otettu huomioon joissakin Hautaan siunaamisen kaavan ja Rukoushetkiä surussa -kaavan rukouksissa. Pääasiassa se toteutuu kuitenkin vanhan perinteen mukaan hautauksen hiljaisissa rukousosuuksissa.

Surun kohtaamiseen ja hautaukseen liittyvät kaavat ovat toimitusten kirjan rakenteesta johtuen sijoitettu kirjan eri osiin. Varsinaiset hautaukseen liittyvät kaavat ovat osassa I Kasuaalitoimitukset. Rukoushetket surussa on puolestaan sijoitettu osaan IV, jossa ne ovat yhdessä muiden eri elämäntilanteisiin liittyvien rukoushetkien kanssa.

Hautaukseen liittyviä kaavoja on kolme: Hautaan siunaaminen, Hautausmessu ja Maahan kätkeminen.

Hautaan siunaaminen (A)

Hautaan siunaamisen kaavan rakenne pohjautuu sanajumalanpalveluksen rakenteeseen. Se merkitsee sitä, että kaavaan sisältyvä aineisto tekee siitä rikkaamman ja monipuolisemman nykyisen käsikirjan kaavaan verrattuna. Lukuisat vaihtoehdot eri kohdissa antavat kaavan käyttäjälle mahdollisuuden sisällöltään ja sävyltään erilaisiin toimituksiin.

Kaavan ingressissä korostetaan toimituskeskustelun välttämättömyyttä. Ingressissä viitataan sekä pääsiäiskynttilän että kulkueristin käyttöön. Ingressissä annetaan seurakunnalle mahdollisuus paikallisten hautaustapojen noudattamiseen. Tämä koskee myös kukkalaitteitten laskemista.

Johdantosanoissa on kaksi vaihtoehtoa. Ensimmäisessä on viittaus kasteeseen, jossa meidät on liitetty Kristuksen kuolemaan ja ylösnousemukseen. Jälkimmäinen on luonteeltaan pastoraalinen. Johdantosanat päättyvät raamatunlauseeseen. Ne voidaan laatia myös vapaasti.

Jumalanpalveluluonteesta johtuen komitea esittää kaavaan vaihtoehtoiseksi osaksi yhteisen ripin. Näin vahvistuu hautaan siunaamisen sielunhoidollinen tehtävä. Oman syyllisyyden tunnustaminen ja armahtavan Jumalan kohtaaminen valmistavat saattoväkeä rukoukseen ja sanan kuulemiseen.

Psalmi kuuluu toimituksen vapaaehtoiseen osaan, mutta sen käyttöä halutaan vahvistaa. Psalmeissa on kahdeksan vaihtoehtoista tekstiä, joista neljä on uutta nykyiseen kaavaan verrattuna. Lisäksi voidaan valita kirkkovuoden mukaisia tai muita psalmeja. Psalmin toteutuksesta on rubriikissa ohjeet.

Rukous (kohta 6) vastaa päivän rukousta. Siinä tulee esille sekä kuoleman ja surun todellisuus että turvautuminen ylösnouseeseen Kristukseen. Kaavan kolme rukousvaihtoehtoa on muokattu nykyisestä käsikirjasta.

Raamatunluvun osuutta on ehdotuksessa vahvistettu. Käytettävissä on kaksi vaihtoehtoa (A ja B). Edellisessä on raamatuntekstejä, joiden määrää on lisätty nykyiseen kaavaan verrattuna. Jälkimmäinen vaihtoehto seuraa reformaation jälkeistä käytäntöä. Sen perintönä hautauskaavaan sisältyi opetusjakso, johon kuului virsi, raamatunlukua ja sen keskellä kehotuspuhe. Kehotuspuheen jäätyä myöhemmin tästä yhteydestä pois jäljelle jäi raamatunkohtia. B-vaihtoehdon luettavat kohdat on pyritty valitsemaan niin, että niissä tuodaan esiin elämän katoavaisuus, valmistautuminen kuolemaan, kristityn toivo ja ikuinen elämä. Raamatuntekstien välissä voi olla vastausmusiikkia tai hiljainen mietiskely.

Raamatunlukua seuraa puhe. Kaavaan sisältyy kaksi esimerkkivaihtoehtoa, joista ensimmäinen on muokattu nykyisen kaavan puheesta ja toinen on uusi. Puheen teemoiksi ehdotetaan muutamia keskeisiä aiheita, joita vapaassa puheessa toivotaan käsiteltävän.

Uskontunnustus ei ole sisältynyt kirkkomme käsikirjan aikaisempiin hautaan siunaamisen kaavoihin. Komitean mielestä uskontunnustus on tärkeä hautaustoimituksen sisällön kannalta. Sen käyttäminen on kuitenkin vapaaehtoista.

Siunaussanoissa on neljä vaihtoehtoa nykyiseen kolmeen verrattuna. Komitea haluaa säilyttää perinteiset siunaussanat sekä hieman muokattuina että uuden raamatunkäännöksen mukaisina. Entisistä siunaussanoista ehdotetaan jätettäväksi pois sanat »Katoavaisuudessa kylvetään – –. Sanoista »Herra antoi. Herra otti – –» on jätetty pois sanat »Kiitetty olkoon Herran nimi», koska varsinkin lasta siunattaessa näihin sanoihin ei ole helppo yhtyä. Uusia ovat kuolleenä syntyneen ja pienen lapsen siunaamiseen tarkoitettut siunaussanat, jotka on muokattu Ruotsin kirkon käsikirjasta.

Yhteinen esirukous voidaan laatia vapaasti tai käyttää joko hautaan siunaamisen kaavan tai hautausmessun valmiita rukouksia. Kaikkia nykyisen käsikirjan rukouksia on muokattu, niiden kieltä ja ilmaisuja on pyritty selkeyttämään. Tavoitteena on ollut aito ja luonteva ilmaisu surulle, jonka keskellä omaistaan saattavat ovat. Rukousvaihtoehtoja on lisätty niin, että on valmisteltu uudet rukoukset seuraaviin erityistilanteisiin: siunattaessa paljon kärsinyttä, väkivallan uhria, kuolleenä syntynyttä, pientä lasta sekä vanhusta. Uusia on myös yksi yleinen esirukous.

Siunaussanat voidaan lausua myös vasta haudalla. Tämä on muistuma vanhasta perinteestä, jolloin kirkkotilaisuus erotettiin varsinaisesta hautauksesta ja siunaussanat aloittivat haudan peittämisen. Tämä mahdollisuus esitetään jo nykyisessä toimitusten kirjassa, johon se on tullut Amerikan luterilaisen kirkon käsikirjan vaikutuksesta. Ennen arkun laskemista hautaan voidaan lausua rukous. Käytettävissä on kaksi vaihtoehtoa, joista edellinen on muokattu nykyisen käsikirjan hautausjumalanpalveluksen rukouksesta ja jälkimmäinen on sama kuin Maahan kätkemisen kaavassa.

Kukkalaitteitten laskemisen jälkeen tilaisuus haudalla voidaan päättää virrellä.

Hautaan siunaamisen musiikista todetaan kaavan ingressissä samalla tavalla kuin Avioliittoon vihkimisen kaavassa, että musiikin valinnassa tulee ottaa huomioon toimituksen jumalanpalvelusluonne. Toimituksen alussa lauletaan virsi. Lukukappaleen jälkeen kohdassa 8 (Vastaus) voidaan laulaa virsi tai käyttää esimerkiksi hautaan siunaamisen lauluja osastosta Lauluja kirkollisiin toimituksiin. Päätösmusiikkina voi olla virsi ja/tai soitinmusiikkia.

Hautausmessu (B)

Nykyisessä toimitusten kirjassa on oma kaava hautausjumalanpalvelusta varten, jonka yhteydessä on voitu viettää myös ehtoollista. Hautausjumalanpalveluksen kaava on nyt käynyt tarpeettomaksi Hautaan siunaamisen kaavan rakentuessa sanajumalanpalveluksen pohjalle. Komitea on sen sijaan valmistellut ehdotuksen hautausmessun kaavaksi. Ehtoollisen viettäminen kristillisen hautauksen yhteydessä on alkukirkollinen tapa ja kertoo siitä, ettei kirkko tunnusta kuolemalle lopullista valtaa eikä seurakuntayhteys katoa kuolemassakaan.

Komitea on pyrkinyt hautausmessun vaihtoehtoisella aineistolla luomaan mahdollisuuden viettää messua, jossa voidaan painottaa joko pääsiäisuskoa tai requiem-perinnettä. Pääsiäisuskon linja korostaa toivoa ja ylösnousemususkoa. Requiem-perinne antaa sen sijaan enemmän tilaa menetyksen kokemukselle, surulle ja kaipaukselle. Erilaiseen toteutukseen vaikuttaa lukukappaleiden, rukousten ja musiikin valinta. Requiem-tyyppisessä messussa pieni kunnia, gloria ja laudamus jätetään pois.

Kaavan yhteinen esirukous (kohta 16) on uutta aineistoa. Se on rakenteeltaan kolmiosainen. Alun ja päätöksen lukee liturgi. Kumpaankin on kolme vaihtoehtoa. Rukouksen keskiosan, jolle niin ikään on kolme vaihtoehtoa, voi lukea esilukija. Esirukouksena voidaan käyttää myös Hautaan siunaamisen kaavan esirukouksia, tai se voidaan valmistella yhdessä omaisten tai muiden seurakuntalaisten kanssa.

Maahan kätkeminen (C)

Maahan kätkeminen noudattaa pienen rukoushetken kaavan rakennetta. Sitä voidaan käyttää silloin, kun hautaan laskeminen tapahtuu toisella paikkakunnalla varsinaisen hautaan siunaamisen jo tapahduttua, ja urnaa maahan kätettäessä sekä soveltuvin osin myös vainajaa poissa olevana siunattaessa. Rukoushetken voi toimittaa myös muu henkilö kuin seurakunnan työntekijä.

Nykyisen kaavan rukousta on muokattu ja tekstivaihtoehtoja lisätty.

4.2. Vihkimiset, virkaan asettamiset ja tehtävään siunaamiset

Tähän osastoon kuuluvat kaavat 8–14 vastaavat nykyisen toimitusten kirjan kaavoja 11–25. Ne sisältävät henkilövihkimyksiä, tehtävään siunaamisia sekä kirkon, hautausmaan ja kirkollisten toimitilojen vihkimisiä. Nämä toimitukset ovat piispan tehtäviin kuuluvia toimituksia, joita suorittamaan hän voi määrätä myös muun papin (KJ 18: 1).

4. 2.1. Vihkimiset ja virkaan asettamiset (kaavat 8–11)

Yleistä

Tämän osan järjestykseen ja sisältöön vaikuttaa parhailtaan käytävä keskustelu kirkkomme virkarakenteesta. Keskustelu on käynnistynyt kirkolliskokouksessa diakonaattikomitean mietinnön pohjalta (Yhdessä kirkon virassa 1997). Perustevaliokunta on käsitellyt asiaa omassa mietinnössään (6/1999) ja kirkolliskokous on asettanut sen pohjalta virkarakennekomitean jatkamaan sekä teologista, käytännöllistä että juridista selvitystyötä ennen yksityiskohtaisten säädösmuutosten laatimista.

Käsikirjakomitea ja virkarakennekomitea ovat tavanneet kahdesti ja keskustelleet virkaratkaisun perusteista. Virkarakennekomitean työ jatkuu vielä sen jälkeen, kun käsikirjakomitea on jättänyt mietintönsä.

Käsikirjakomitealla on ollut kaksi pääpyrkimystä uudistaessaan käsikirjan kaavoja vihkimisten, virkaan asettamisten ja siunausten osalta. Komitea on ensinnäkin pyrkinyt selkeyttämään vihkimisten, virkaan asettamisten ja siunausten välisiä suhteita. Toiseksi komitea on pyrkinyt liittämään vihkimistoimitukset messuun ja yhdenmukaistamaan niiden rakenteen mahdollisimman pitkälle.

Vihkimiset ja virkaan asettamiset ovat kirkon virkaan vihkiminen, piispan virkaan vihkiminen, kirkkoherran virkaan asettaminen ja seurakunnan virkaan asettaminen. Kirkon virkaan vihkiminen on ordinaatiokaava kaikkia niitä työntekijäryhmiä varten, jotka vihitään kirkon virkaan. Vaikka piispan virkaan vihkimiseen on oma kaava, se ei käsikirjakomitean mielestä merkitse uutta kannanottoa piispan virkaan. Piispan viralla on kuitenkin vahva asema kirkkomme tunnustuskirjoissa ja perinteessä. Virka on tärkeä myös ekumeeniselta kannalta. Tästä syystä piispan virkaan vihkimisellä on oma kaavansa toimitusten kirjassa. Erillinen auki kirjoitettu kaava on tarpeen myös käytännöllisistä syistä.

Virkaan vihityn henkilön siirtyessä viran eri tehtävästä toiseen ehdotetaan virkaan vihkimisen kaavan käyttämistä. Voidaan ajatella, että tässä on kysymys uuden identiteetin vastaanottamisesta viran sisällä (esimerkiksi diakonista tulee pappi, papista tulee kanttori). Teologisesti on tällöin kysymys installaatiosta.

Virkaan vihkiminen

Vihkimisten, virkaan asettamisten ja siunausten välisten suhteiden selkeyttämisessä komitea on lähtenyt siitä, että vihkiminen on vihkimys kirkon virkaan, joka on evankeliumin julistamisen ja sakramenttien toimittamisen virka. Kirkkomme tunnustuksen mukaan tämä

virka on Jeesuksen Kristuksen perustama ja uskottu koko kirkolle, joka kutsuu yksittäisiä ihmisiä hoitamaan tätä virkaa. Vihittäväillä tulee sen vuoksi olla ulkoinen kutsumus (*vocatio externa*) joltakin seurakunnalta. Heidän tulee olla myös vakuuttuneita siitä, että he Jumalan tahdosta tulevat hoitamaan kirkon virkaa (*vocatio interna*). Heidän tulee olla valmiita ottamaan pysyvästi vastaan tähän virkaan liittyvät velvollisuudet.

Itse vihkiminen on sen vahvistamista, että Jumala on kutsunut vihittävät julkisesti hoitamaan kirkon virkaa. Heidät erotetaan ja lähetetään virkaan kuuluviin tehtäviin. Vihittävät siunataan, ja seurakunta rukoilee, että Pyhä Henki antaisi heille viisautta, kestävyyttä ja voimaa viran hoitamiseen.

Vihkiminen merkitsee sitä, että vihittävät saavat elinikäisen oikeuden ja velvollisuuden hoitaa kirkon virkaa, ensisijaisesti siinä hiippakunnassa, jossa heidät on vihitty. Vihittävät ottavat vastaan viran velvollisuudet antamalla lupauksia.

Evankeliumin julistamisen ja sakramenttien hoitamisen virka samastetaan kirkossamme pappisvirkaan. Voidaan kuitenkin perustellusti sanoa, että diakonian viran haltijat, lehtorit ja nuorisotyönohjaajat hoitavat työssään evankeliumin julistamisen virkaa. Kanttorit julistavat evankeliumia musiikin, erityisesti laulettuun Jumalan sanan keinoin. Diakonia kuuluu läheisesti yhteen ehtoollisen sakramentin kanssa. Myös muut mainitut viranhaltijat voivat osallistuvat jumalanpalvelustehtävissä ehtoollisen sakramentin jakamiseen. Komitea onkin sitä mieltä, että diakoniatyöntekijät, lehtorit, kanttorit ja nuorisotyönohjaajat voidaan vihkiä kirkon virkaan. Vihkimys kirkon virkaan vahvistaa myös näiden seurakunnan työntekijöiden kirkollista identiteettiä ja toisaalta seurakunnan eri työntekijäryhmien yhteenkuuluvuutta.

Käsikirjakomitea liittyy tässä perustevaliokunnan kantaan, jonka mukaan kirkon virkaan voidaan vihkiä piispojen ja pappien lisäksi myös nk. *erityisen palvelun viran* hoitajat. Erityisen palvelun virat voidaan järjestää kolmeen ryhmään. Tähän kuuluvat diakonia (nykyisen diakonian viran haltijat), musiikki (kanttorit) ja kasvatusta (nuorisotyönohjaajat, lehtorit). Ensin mainitun ryhmän tehtäviä voidaan luonnehtia klassisen diakonian viran karitatiivis-katekeettisen funktion mukaisiksi, toisen liturgis-katekeettisiksi ja kolmannen katekeettis-karitatiivisiksi. Perustevaliokunta toteaa, että kaikkia kirkon viran piiriin kuuluvia virkoja yhdistävänä tekijänä on ordinaatio, jonka edellytyksenä on seurakunnan tai yhteisön antama vokaatio. Virkoja yhdistävät sisällölliset tekijät ovat kasvatusta ja opetus (katekeettinen funktio), jotka ilmentävät kirkon hengellisen viran luonnetta evankeliumin julistamisena uskon syntymiseksi. Papin viran funktio on katekeettinen ja liturginen, piispan viran puolestaan näiden lisäksi kaitsennallinen. Luonnollisesti kaikkiin virkoihin kuuluvat kaikki nämä kolme funktiota, vaikka painotukset ja erityisalut poikkeavat toisistaan. (Perustevaliokunnan mietintö s. 7–8.)

Komitean ehdotus on yritys ottaa huomioon kirkkomme todellinen virkarakenne ja samalla se, että kirkollamme on tunnustuksensa mukaan yksi ainoa virka. Komitea on kuitenkin tietoinen siitä, että seurakuntien hengellisessä työssä toimivien joukossa on myös niitä, jotka eivät halua vihkimystä kirkon virkaan. Komitea katsoo, että toistaiseksi tulisi edelleen olla mahdollista hoitaa diakoniatyöntekijän, kirkkomuusikon, nuorisotyönohjaajan ja seurakuntateologin tehtäviä ilman vihkimystä. Tällöin jo virkanimikkeestä käy ilmi, että kyseistä henkilöä ei ole vihitty virkaansa.

Mikäli kirkon viran laajentaminen toteutuu, komitean mielestä on välttämätöntä, että kaikki tähän virkaan vihittävät sitoutuvat kirkon tunnustukseen. Se edellyttää, että heillä on riittävät teologiset ja kirkolliset tiedot. Tämä asettaa vaatimuksia kirkollisiin virkoihin valmistavalle koulutukselle. Kirkon vanhat nimikkeet diakoni, lehtori, ja kanttori pitäisi varata niille, jotka vihitään. Vihityille nuorisotyönohjaajille on ollut vaikea löytää kirkollista nimitystä. Komitea ehdottaa heille nimeä *katekeetta*. Tätä nimitystä käytetään jokseenkin samassa merkityksessä esimerkiksi Norjan kirkossa.

Virkaan asettaminen

Virkaan asettaminen on sidoksissa tietyn viran pysyvään hoitamiseen seurakunnassa tai kirkossa. Virkaan asettaminen edellyttää, että siihen asetettava on vihitty kirkon virkaan. Teologiselta sisällöltään virkaan asettaminen muistuttaa kuitenkin vihkimistä. Siinä vahvistetaan, että Jumala on seurakunnan välityksellä kutsunut virkaan asetettavan. Hänet erotetaan kyseistä virkaa varten ja lähetetään hoitamaan sitä. Virkaan asetettava siunataan, ja seurakunta rukoo, että hän saisi Pyhän Hengen lahjan. Virkaan asetettava vahvistaa lupauksin tahtonsa täyttää virkaan kuuluvat velvollisuudet. Velvollisuudet rajoittuvat siihen aikaan, jonka virkaan asetettu on kyseisessä virassa.

Messu vihkimisen ja virkaan asettamisen kontekstina

Komitea on liittänyt kaikki vihkimistoimitukset messuun ja pitänyt luonnollisena, että ne sijoitetaan seurakunnan pääjumalanpalvelukseen. Vihkimisiä ja virkaan asettamisia ei enää ajatella erityisinä jumalanpalveluksina messun yhteydessä, vaan ne on tarkoitettu osaksi itse messua. Vihkimisen tai virkaan asettamisen toimittaja johtaa koko messua. Virret, rukoukset ja kaksi ensimmäistä lukukappaletta ilmentävät sitä, että messuun sisältyy vihkiminen tai virkaan asettaminen. Evankeliumin ja saarnan tulee sen sijaan seurata kirkkovuotta. On mahdollista myös, että vihkimismessu muutenkin on kirkkovuoden ajankohdan mukainen. Komitean mielestä on tärkeää, että vihkiminen tai virkaan asettaminen näkyisi vahvasti messun toteutuksessa. Kun kaikki vihittävät vihitään kirkon virkaan ja kun koulutus on osittain yhteinen, viranhaltijoiden eri ryhmille voidaan järjestää yhteisiä vihkimisiä. Näin vältetään vihkimismessujen toistuminen liian usein.

Messun johdannossa vihkimistoimitus voidaan ottaa huomioon alkuvirressä ja psalmissa. Se, joka johtaa vihkimistoimitusta, vastaa alkusiunauksesta, johdantosanoista ja päivän rukouksesta. Vihkimismessuja varten ovat erityiset johdantosanat. Ne viittaavat kasteeseen ja yhteiseen pappeuteen, ja niissä korostetaan, että koko seurakunta on kutsuttu Jumalan palvelijaksi julistamaan Jumalan suuria tekoja kaikille kansoille. Komitea on tietoisesti halunnut painottaa kasteen, yhteisen pappeuden, seurakunnan ja kirkon viran yhteyttä. Johdantosanoissa tuodaan esiin myös se, että kirkon virka on Jumala asettama. Niiden jälkeen on mahdollista luonnehtia lyhyesti ne tehtävät, joita vihkiminen tai virkaan asettaminen koskee.

Notaari lukee vihittävien nimet ja ne virat, joihin heidät on kutsuttu. Piispan virkaan vihkimisessä ja virkaan asettamisissa notaari lukee valtakirjan tai nimityskirjan. Näin tuodaan esiin, että ne, joita vihkimistoimitus koskee, ovat saaneet oikean kutsumuksen.

Itse vihkiminen tai virkaan asettaminen alkaa uskontunnustuksella saarnan jälkeen. Sen lukevat seurakunta ja vihittävät tai virkaan asetettavat yhdessä. He jakavat seurakunnan uskon, ja seurakunnan usko kantaa heitä. Vihkimis- ja siunaamistoimituksissa luetaan yleensä apostolinen uskontunnustus. Se on kastetunnustus ja korostaa vihkimisen tai virkaan asettamisen yhteyttä kasteeseen. Piispanvihkimismessussa ja kirkkoherran virkaan asettamismessussa käytetään kuitenkin Nikean uskontunnustusta. Se on jumalanpalvelustunnustus ja oppitunnustus ja tuo esiin piispan ja kirkkoherran vastuun opista ja jumalanpalveluksesta. Se on myös ekumeeninen tunnustus ja korostaa piispan ja kirkkoherran vastuuta kirkon ja seurakunnan ykseydestä.

Kirkon virkaan vihkimisessä, piispan virkaan vihkimisessä ja kirkkoherran virkaan asettamisessa uskontunnustusta seuraa neljä lupaus. Ensimmäinen lupaus liittyy välittömästi uskontunnustukseen. Se on lupaus pysyä kirkon uskossa ja vahvistaa siinä seurakunnan jäseniä. Kutakin seuraavista lupauksista edeltää raamatunlause. Näin korostuu se, että lupaukset annetaan Raamatun sanan perusteella. Toisessa lupauksessa vihittävät ilmaisevat tahtonsa ottaa vastaan kirkon virka tai se virka, johon heidät on kutsuttu. He ilmaisevat myös valmiutensa hoitaa virkaansa Jumalan sanan ja kirkkomme tunnustuksen mukaisesti. Kolmannessa lupauksessa luetellaan lyhyesti kirkon viran haltijan, myös piispan ja kirkkoherran velvollisuudet. Vihittävät tai virkaan asetettavat lupaavat täyttää nämä velvollisuudet. Neljäs lupaus velvoittaa elämään seurakunnan esikuvana.

Messussa, jossa asetetaan virkaan muita seurakunnan työntekijöitä, on kolme lupaus. He lupaavat yhtyä seurakunnan uskoon ja rakentaa uskollisesti seurakuntaa sekä lupaavat olla käyttämättä väärin virkansa antamaa hengellistä valtaa. Näin seurakunta vakuuttuu heidän vilpittömyydestään.

Kirkon virkaan vihkimiseen ei sisälly kirkkojärjestyksessä mainitun pappislupauksen antamista (KJ 5: 6). Nykyisessäkin toimituksen kirjassa todetaan, että sitä aikaisemmin vastannut pappisvala »voidaan tehdä muuallakin papiksi vihkimisen yhteydessä».

Lupausten jälkeen ordinaatiomessu jatkuu virkaan vihkimisellä (kohta 18). Piispa sanoo: »Kristuksen kirkon valtuutuksella ja yhdessä hänen seurakuntansa kanssa vihin teidät kirkon virkaan Isän ja ✝ Pojan ja Pyhän Hengen nimeen.» Viittaus kirkon antamaan valtuutukseen korostaa, että virka on apostolinen virka, joka on peräisin Jeesukselta itseltään. Virka on seurakunnassa, ja tästä johtuen sanotaan, että vihkiminen tapahtuu yhdessä seurakunnan kanssa. Vihkimisen toimittaminen kolmiyhteisen Jumalan nimeen korostaa, että viran antaja itse asiassa on Jumala. Kun virka on annettu, piispa panee stolan jokaisen vihittävän kaulaan. Papiksi vihittävät puetaan messukasukkaan, ja muut voidaan pukea dalmatikaan.

Yhteiseen esirukoukseen sisältyy lyhyitä rukouspyyntöjä vihittyjen puolesta.

4.2.2. Tehtävään siunaamiset (12–14)

Siunaus on tarkoitettu ensisijaisesti niille työntekijöille, joita ei ole vihitty kirkon virkaan sekä seurakunnan vapaaehtoisille ja luottamushenkilöille.

Seurakunnan tehtävään siunaamisen kaava vastaa nykyisen toimitusten kirjan kaavoja 19 ja

20. Se koskee niitä seurakunnan työntekijöitä ja viranhaltijoita, joita ei ole vihitty kirkon virkaan. Kaavaa käytetään myös siunattaessa seurakunnan vapaaehtoisia työntekijöitä ja luottamushenkilöitä. Kaavaan *lähetystyöhön siunaaminen* on yhdistetty myös matkaan siunaaminen (nykyisen toimitusten kirja kaavat 21 ja 22). *Kirkon erityistehtävään siunaaminen* on uusi kaava. Se on tarkoitettu kirkon kansainvälisiin ja kirkkojenvälisiin tehtäviin siunattaville. Tätä kaavaa voidaan käyttää myös kirkon yhteisten virkojen hoitajia sekä hiippakuntien ja kristillisten järjestöjen työntekijöitä työhön siunattaessa.

Siunaustoimitukset on tarkoitettu liitettäväksi seurakunnan pääjumalanpalvelukseen, jonka johtaa kirkkoherra. Lähetystyöntekijän matkaan siunaamisen voi toimittaa myös kirkkoherran määräämä pappi. Lähetystyöhön ja kirkon erityistehtävään siunaamisen toimittaa piispa tai hänen määräämänsä pappi.

Messussa, johon liittyy tehtävään siunaaminen, luetaan siunattavien nimet. Silloin kun tehtävään siunataan niitä, joita ei ole vihitty kirkon virkaan, tai kun siunataan luottamushenkilöitä ja vapaaehtoisia, lupauksen sijasta on kehoitus.

Lähetystyöhön lähteminen merkitsee pysyväisluontoisen tehtävän vastaanottamista. Siksi siihen liitetään vastaavat lupaukset kuin seurakunnan virkaan asetettaessa. Toinen kysymys kuuluu: »Tahdotteko pyhän, kolmiyhteisen Jumalan nimessä lähteä lähetystyöhön ja hoitaa tehtäväänne uskollisesti Jumalan kunniaksi ja Kristuksen kirkon rakentumiseksi?» Vastaavat lupaukset kuuluvat myös kirkon erityistehtävään siunaamiseen silloin, kun on kysymys pysyväisluontoisesta tehtävästä.

4.2.3. Kirkon vihkiminen, Hautausmaan ja siunauskappelin vihkiminen (15–16)

Kirkon vihkimisen kaavaa käytetään, kun uusi kirkko vihitaan tai korjattu kirkko otetaan uudelleen käyttöön. Tätä kaavaa käytetään soveltuvien osin myös siunauskappelia tai seurakuntataloa vihittäessä, jos niissä on tarkoitus viettää myös jumalanpalveluksia. Muussa tapauksessa seurakunnan toimitilat siunataan käyttäen osassa III olevaa kaavaa 19.

Historiallinen katsaus

Kirkon vihkiminen on peräisin 300-luvulta, jolloin kristinuskosta tuli valtionuskonto Rooman valtakunnassa. Taustalla oli ajatus elämän jakamisesta sakraaliin ja profaaniin alueeseen. Näiden yhdistäminen oli vaikeaa. Vihkimistoimituksesta saatiin ikään kuin silta, joka ylitti näiden kahden alueen välisen rajan.

Reformaation yhteydessä kirkon vihkimistä ajateltiin uudella tavalla. Kaikki olemassa oleva nähtiin Jumalan yhdeksi luomisteoksi, jonka osia ei voi vihkimisellä tehdä pyhemmiksi, kuin mitä ne Jumalan luomina jo ovat. Reformaation myötä virasta tuli saarnavirka, kirkosta

pyhien yhteisö ja kirkkorakennuksesta seurakunnan huone jumalanpalvelusta varten. Se voitiin erottaa jumalanpalveluskäyttöön siellä pidettävällä messulla. Ei siis ollut kysymys jonkin alueen eristämisestä Jumalalle. Sehän olisi riistänyt häneltä oikeuden muuhun luotuun, joka kuului jo hänelle.

Luther perusteli vihkimistä viittaamalla ensimmäiseen kirjeeseen Timoteukselle: »Kaikki, minkä Jumala on luonut on hyvää, eikä siitä tarvitse hylätä mitään, kun se otetaan kiittäen vastaan. Jumalan sana ja rukous pyhittävät sen.» (1. Tim. 4: 4–5, UT 1992.)¹ Rakennus pyhitetään sanalla, rukouksella ja sakramenteilla, jotka siellä toimitetaan, mutta se ei saa mitään omaa pysyvää pyhyyttä. Kirkkorakennusta kutsutaan kirkoksi, koska seurakunta kokoontuu siellä. Samoin ajattelivat pohjoismaiset uskonpuhdistajat.

Reformaatioajan jälkeen palattiin kuitenkin vanhoihin malleihin ja ryhdyttiin jälleen käyttämään kirkon vihkimisen kaavaa. 1600-luvulla kirkko nähtiin jälleen pyhäksi tilaksi. Pyhyys ei kuitenkaan liittynyt enää messu-uhrioppiin, vaan se liittyi sanan julistamiseen ja sakramenteihin. Elämä jaettiin jälleen aikaisempaa selvemmin sakraaliin ja profaaniin.

Tämä näkemys säilyi kirkonvihkimiskaavoissa 1900-luvulle asti. Se aiheutti jännitteen kahden ajattelutavan välillä: toisaalta kirkkorakennusta pidettiin Jumalan huoneena ja pyhänä tilana, toisaalta uskonpuhdistuksen mukaisesti yleisenä rakennuksena. Kehitys johti 1800-luvulla siihen, että piispa taas vihki kirkkorakennuksen virkansa valtuuttamana, usein minämuotoa käyttäen. Tämä sai aikaan suurta epävarmuutta kirkon vihkimisen sisällöstä luterilaisissa kirkoissa. Virkaan viittaamisesta seurasi, että kirkon vihkiminen käsitettiin jälleen pyhittäväksi tapahtumaksi. Sen sijaan puhtasoppisuuden aikana oli vielä selvästi käynyt ilmi, että vihkiminen tapahtui Jumalan sanan ja seurakunnan yhteisen rukouksen kautta. Tämä jännite, joka syntyi 1600-luvulla ja vahvistui 1800-luvulla, on havaittavissa myös kirkkomme voimassa olevassa toimitusten kirjan kaavassa vuodelta 1984.

Vihkiminen seurakunnan yhteisenä toimituksena

Luterilainen kirkon vihkiminen ei ole varsinainen konsekraatio, joka jättäisi esineisiin pysyvän pyhyiden. Katolisessa kirkossakaan ei nykyisin korosteta kirkkotilan esineellistä pyhyttä, vaan liitytään mieluummin *transsignifikaation* ajatukseen. Sen mukaan kirkkorakennus saa vihkimisen myötä uuden merkityksen. Vihkimistä voidaan lähestyä näin läpinäkyvyyden (transparenssi) ajatuksesta. Esineet ja tila saavat *läpinäkyvyyden* tulemalla Jumalan läsnäolon symboleiksi. Näin ne samalla palvelevat Jumalan hengellistä hallintavaltaa maailmassa.

Viimeaikaisissa uusissa kirkon vihkimiskaavoissa niin Pohjoismaiden luterilaisissa kirkoissa kuin katolisessa kirkossakin on alettu korostaa vihkimisen luonnetta koko seurakunnan yhteisenä toimituksena.

Ruotsissa on korostettu, että Kirkko on Herran *seurakunta*, ei Herran *huone*. Jumalanpalvelusta viettävä seurakunta edustaa konkreettisesti Kristuksen kirkkoa maan

¹ »Alle Kreatur ist gut und wird geheiligt durch Wort und Gebet».

päällä. Missä ovat sana, sakramentit ja jumalanpalvelusyhteys, siellä on Kristuksen kirkko. Näin on haluttu palata uskonpuhdistuksen keskeisiin korostuksiin. Seurakunta ottaa jumalanpalveluksessa kirkkonsa käyttöön ja rukoilee Jumalaa pyhittämään sen jumalanpalvelushuoneeksi.

Käsikirjakomitea katsoo, että kirkon vihkiminen on keskeinen verrattuna muihin vihkimisiin ja siunauksiin. Teologisesti ajatellen esineitä ei voida siunata tai vihkiä siinä mielessä, että niille annettaisiin uusi ja pysyvä luonne jollakin ihmisen teolla. Luterilaisuuteen kuuluu kuitenkin jännite tässä kysymyksessä. Koemme toisaalta, että Jumala ei asu ihmiskäsin tehdyssä rakennuksessa, vaan hän on kaikkialla. Toisaalta seurakunta pitää kirkkotilaa konkreettisenä ilmentymänä Jumalan läsnäolosta maailmassa. Ihmisten uskonkokemuksen takia vihkimisen tarve on olemassa. Seurakunta tarvitsee erillisen toimituksen ilmaistakseen konkreettisesti, että kirkko on pyhä tila silloin, kun sitä käytetään jumalanpalvelukseen.

Uusimpien pohjoismaisten kirkonvihkimiskaavojen tavoin komitean ehdotuksessa kirkko pyhien yhteisönä saa ensisijaisen merkityksen. Seurakunta on kirkko, Kristuksen ruumis, ja rakennus on ensisijaisesti olemassa seurakuntaa ja jumalanpalvelusta varten. Jumalanpalveluksen ja sakramenttien takia kirkkotila saa uuden merkityksen niiden mielessä, jotka siellä kokoontuvat. Kun seurakunta yhdessä ottaa kirkkotilan käyttöön ja erottaa sen jumalanpalvelusta, julistusta ja sakramenttien toimittamista varten, tila saa hengellisen luonteen. Siitä tulee Jumalan läsnäolon symboli. Tila pyhitetään seurakunnan tietoisuudessa.

Kirkon vihkimiseen sisältyy kaksi näkökulmaa. Toisaalta se on vihkiminen, joka teologiselta kannalta on rakennuksen erottaminen tiettyä tarkoitusta varten. Toisaalta se on siunaus, jossa pyydetään Jumalan siunausta ennen kaikkea niille ihmisille, jotka tulevat käyttämään tätä tilaa ja sille toiminnalle, joka siellä tapahtuu.

Kirkon vihkimisen kaava (15)

Kuten edellä on korostettu, kirkko vihitään viettämällä siinä messua, jonka johtaa piispa tai hänen määräämänsä pappi. Messun johdanto-osaan sisältyy johdantosanojen yhteyteen kiitos pyhistä lahjoista (kohta 3). Siinä avataan kirkossa tapahtuvien keskeisten asioiden sisältöä (jumalanpalvelukseen kokoontuva seurakunta, kaste, Jumalan sanan julistaminen, ehtoollinen, laulaminen ja soittaminen sekä kirkonkellojen sanoma) lukemalla raamatuntekstejä, joihin seurakunta vastaa laulamalla.

Lukukappaleiksi voidaan valita kirkkoon ja jumalanpalvelukseen liittyviä tekstejä. Ensimmäinen lukukappale voidaan haluttaessa jättää pois.

Uskontunnustuksena käytetään Nikean uskontunnustusta, jonka jälkeen vihkiminen tapahtuu rukousjakson yhteydessä (kohta 17). Myös yhteiseen esirukoukseen liitetään kirkon vihkimisestä nouseva rukousaihe.

Ennen siunausta (kohta 28) piispa toteaa, että seurakunta on Jumalan sanalla ja rukouksella pyhittänyt kirkon jumalanpalveluskäyttöön. Hän muistuttaa myös seurakuntaa siitä, että täällä vietettävä jumalanpalvelus ennakoi jo taivaallista jumalanpalvelusta.

Hautausmaan ja siunauskappelin vihkimisen kaava (16)

Hautausmaan ja siunauskappelin vihkiminen on piispalle kuuluva tehtävä, johon hän voi määrätä myös muun papin (KJ 17: 3; 18: 1).

Kaava rakentuu pienen rukoushetken pohjalle. Rukousjaksoon (kohta 8) sisältyy vihkimisrukous. Rukousjakson jälkeen on kiitosvirsi ja päätössanat ennen siunausta.

4.3. Siunaamistoimituksia (17–26)

Kirkon vihkimisen yhteydessä (4.2.3.) on käsitelty laajemmin kysymystä rakennusten ja esineiden vihkimisestä. Termiä *vihkiminen* on käytetty erityisesti tilojen jumalanpalveluskäyttöön erottamisen yhteydessä, mutta vihkimiseen sisältyy myös siunaamisen ajatus. Tämä tarkoittaa siunauksen pyytämistä ennen kaikkea niille ihmisille, jotka käyttävät tiettyä tilaa.

Luterilaisen teologian mukaan on perinteisesti ajateltu, että erilaiset esineet eivät tarvitse erityistä siunaamista. Luomakuntaa ei pidetä sillä tavoin turmeltuneena tai puutteellisena, että sitä pitäisi erityisesti siunata. Esineistä ei itsessään tule niiden siunaamisen yhteydessä Jumalan läsnäolon merkkejä, koska ne jo ovat sellaisia. Ihmisen usko Jumalaan, joka on luodussa läsnäolevan kaiken hyvän antaja, vaatii kuitenkin jatkuvasti vahvistusta ja tukea.

Saksassa on laadittu vuonna 1997 roomalaiskatolisten ja luterilaisten yhteistyönä käsikirja ekumeenisia siunaustoimituksia varten. Kirjan johdannossa todetaan, että ihmiset, eläimet ja esineet on siunattu jo luomisessa ja lunastuksessa. Tämän muistaminen johtaa ylistämään kaiken siunauksen lähdeksi ja lahjoittajaksi. Samalla se johtaa rukoukseen ja esirukoukseen. Raamatullisena perustana tällaisille siunaustoimituksille on 1. Tim. 4: 4–5: »Kaikki, minkä Jumala on luonut, on hyvää, eikä siitä tarvitse hylätä mitään, kun se otetaan kiittäen vastaan. Jumalan sana ja rukous pyhittävät sen.»

Nykyisen toimitusten kirjan kodin siunaamisen kaava kuuluu tässä tarkoitettuihin siunaamistoimituksiin. Sen juuret ovat suomalaisessa traditiossa. Kaavaan on saatu aineksia mm. Kirkko-Käsikirjasta Wenäjän Keisarikunnan Ewangelisluterilaisille Seurakunnille (1900). Tämän kaavan käyttö on hiljalleen yleistynyt, ja sen mukana oloa toimitusten kirjassa pidetään tärkeänä.

Komitean työn aikana saadussa palautteessa on tullut esiin tarve saada kaavoja myös muihin vastaaviin toimituksiin. Papit ovat perinteisesti siunanneet kouluja, sairaaloita ja muita julkisia tiloja. Näitä toimituksia on kutsuttu vihkimisiksi. Vaikka papit luopuivat näistä tilaisuuksista, termi *vihkiä* jäi kuitenkin profaaniin kielenkäyttöön. Komitean mielestä ihmisten kokemus Jumalasta kaiken hyvän antajana vahvistuisi, jos kirkko sanomallaan voisi olla mukana elämän eri tilanteissa.

Viime vuosina on alkanut yleistyä vanha tapa kokoontua keväällä siunaamaan kylvötyö. Tässä voidaan nähdä jatkoa rukousperinteelle, jota vanhan evankeliumikirjan yhteydessä ollut rukouskirja edusti. Sieltä oli rukouksia elämän eri tilanteisiin. Tämä perinne on palaamassa siinä muodossa, että rukoushetken pitäjäksi pyydetään pappia tai muuta seurakunnan työntekijää.

Lipun vihkiminen on myös toimitus, johon pappeja on perinteisesti pyydetty. Piispainkokous on antanut tätä varten ohjeet vuonna 1968. Ne ovat kuitenkin liturgisesti hyvin niukat. Komitean mielestä perinteinen lipun vihkiminen kuuluu tässä tarkoitettujen siunaustoimitusten ryhmään.

Komitean mielestä siunaaminen on Jumalan ylistämistä ja rukousta. Siunaamisen kaavassa

(17) todetaan: »Siunaaminen on Jumalan ylistämistä ja hänen siunauksensa pyytämistä ja toivottamista sille, mitä siunataan.» Siunattaessa voidaan käyttää ristinmerkkiä (kohta 8, siunaamisrukouksen rubriikki). Kaava rakentuu pienen rukoushetken kaavan pohjalle.

Siunaamisen kaavaa voidaan soveltaa eri tilanteissa. Tämän lisäksi komitea on kirjoittanut auki siunaamistoimituksia, jotka tavallisimmin tulevat seurakunnassa käyttöön. *Kodin siunaamisen* lisäksi kaavan saavat *Seurakuntakodin ja muiden seurakunnan toimitilojen siunaaminen*, *Kirkon esineistön käyttöön ottaminen*, *Koulun siunaaminen*, *Hoitolaitoksen siunaaminen*, *Kylvöä siunattaessa*, *Sadosta kiitettäessä*, *Teollisuuslaitoksen siunaaminen*, *Toimiston siunaaminen* ja *Lipun siunaaminen*. Kaavat ovat esimerkinomaisia ja tarjoavat teksti- ja rukousaineistoa. Näiden kaavojen käyttäminen edellyttää selkeää opetusta siitä, mistä siunaamisesta on kysymys, jotta vältetään luterilaisen teologian kannalta vieraat korostukset. Nämä rukoushetket voi johtaa pappi, muu seurakunnan työntekijä tai seurakuntalainen. On kuitenkin luontevaa, että pappi julkisen viran hoitajana johtaa julkisten tilojen siunaamisen.

4.4. Rukoushetkiä (27–30)

Rukoushetket liittyvät asioihin, jotka tapahtuvat elämän arjessa, laajasti ymmärrettyinä siihen, mitä tarkoitetaan Isä meidän rukouksessa »jokapäiväisellä leivällä». Ne tulkitsevat ihmisen luonnollista tarvetta pyytää Jumalan apua ja siunausta. Ne avaavat arkielämään uskon näköalan ja vahvistavat ihmistä elämään uskoaan todeksi jokapäiväisessä elämässä.

Nykyisessä toimitusten kirjassa ovat rukoukset sairaan puolesta ja kuolevan puolesta (kaava 5). Niihin sisältyvät psalmin lukeminen ja rukous. Kaava rukoushetkiä surussa (8) sisältää rukoushetket *Läheisen kuoltua*, *Vainajan kodissa*, *Sanomakellojen soidessa* ja *Omaisien haudalla*. Näihin sisältyy myös lukukappaleita Raamatusta. Kyseisten rukoushetkien aineisto on ollut hyvin tarpeen. Vastaavaa aineistoa on toivottu lisättäväksi toimitusten kirjassa. Seurakunnan työntekijät kokevat tarvitsevansa teksti- ja rukousaineistoa suorittaessaan kotikäyntejä ja vieraillessaan syntymäpäiväjuhlissa. Rukoushetkien viettäminen erilaisissa tilanteissa on muutoinkin lisääntynyt. Yleiseksi käytännöksi on tullut rukoushetken viettäminen kouluun lähteviä siunattaessa. Myös rukoushetki avioliittoon vihkimisen vuosipäivänä on viime vuosina yleistynyt. Komitea on laatinut osaston *Rukoushetkiä*, jonka sisältöön on vaikuttanut myös saatu palaute.

Rukoushetket on jaettu neljään ryhmään: Elämän arjessa ja juhlassa (27), Sairaana luona (28), Surussa (29) ja Seurakunnan juhlapäivinä (30). Rukoushetkien pohjana on pienen rukoushetken kaava. Ne voidaan luonnollisesti toteuttaa käyttäen aineistoa soveltaen. Siunaamistoimitusten tapaan rukoushetket voi johtaa pappi, muu seurakunnan työntekijä tai seurakuntalainen.

Kohtaan *Elämän arjessa ja juhlassa* (27) sisältyvät kaavat *Toimituskeskustelussa*, *Kastepäivän muistaminen*, *Ateriaa siunattaessa*, *Koulua aloitettaessa*, *Avioliittoon vihkimisen vuosipäivänä* ja *Syntymäpäivänä*. Nämä kaikki kaavat ovat uusia.

Rukoukset sairaan ja kuolevan puolesta (kohta 28) ovat nykyistä toimitusten kirjaa rikkaampia, samoin rukoushetket surussa (kohta 29). Edellinen komitea ehdotti rukoukseen sairaan puolesta öljyllä voitelun mahdollisuutta, ja käsikirjavalioikunta yhtyi komitean ehdotukseen. Kirkolliskokous kuitenkin hylkäsi sen, mutta päätti pyytää piispainkokousta selvittämään öljyllä voitelemisen ja kättenpäällepanemisen kaavan ja antamaan sen käytöstä tarpeelliset ohjeet. Piispainkokous antoi ohjeet 17.9.1985. Komitea ehdottaa nyt, että öljyllä voitelemisen mahdollisuus liitettäisiin suoraan rukoukseen sairaan puolesta (kohta 8 B). Rukoushetkiin surussa ehdotetaan lisättäväksi rukoushetki *Muistotilaisuudessa* (D).

Komitean ehdotukseen Evankeliumikirjaksi (1997) sisältyi kirkollisten muistopäivien yhteydessä osasto *Kirkon ja seurakunnan juhlat*. Se sisälsi teksti- ja rukousaineistoa seurakunnan perustamisen vuosipäivän ja kirkon vihkimisen muistopäivän viettoa varten. Muistopäiväaineiston jäätyä pois Evankeliumikirjasta komitea ehdottaa näiden rukoushetkien mukaan ottamista tässä yhteydessä (kohta 30 A ja C). Tähän kohtaan ehdotetaan otettavaksi myös rukoushetki kirkkoa rakennettaessa (B). Sitä vastaavat rukoukset ovat nykyisen toimitusten kirjan kirkon vihkimisen kaavan lopussa.

4.5. Lauluja kirkollisiin toimituksiin

Jumalanpalvelusten kirjan tapaan myös Kirkollisten toimitusten kirjaan ehdotetaan osastoa, jossa on lauluaineistoa kirkollisia toimituksia varten. Nämä laulut tullaan aikanaan sijoittamaan myös virsikirjan jumalanpalvelusliitteeseen.

Aineisto sisältää psalmin kertosäkeitä ja lauluja, joissa on tuttu virsisävelmä. Osa lauluista sisältyy Ruotsin kirkon suomenkieliseen virsikirjaehdotukseen ja jotkut niistä ovat myös Suomen ruotsinkielisessä virsikirjassa. Tämän lisäksi aineistoon ehdotetaan liitettäväksi laulu »Herra, en ole sen arvoinen» (kaava 4, kohta 24) ja syntymäpäivälaulu »Monia vuosia» (kaava 27 F, kohta 10). Kaavojen yhteydessä on viitattu tämän osaston lauluihin. Näin on haluttu rikastuttaa toimitusten musiikillista toteutusta.

Osastoon on sijoitettu myös esimerkkejä kertosäkeen sijoittumisesta Kasteen, Konfirmaation, Avioliiton solmimisen ja Hautauksen psalmeihin.

